

Vetäytymisoperaatio

Kirjoittanut yleisesikuntaeverstiluutnantti L K Välimaa

ALKUSANAT

Sotien antama kokemusten tulva on hyökynyt meilläkin laajana, joskus yli sotilaallisten patojemmekin pursuavana virtana taktilliseen ja operatiiviseen ajatteluunne. Näissä tyrskyissä on kuitenkin vetäytymisen pahaenteinen käsite ja sen sisältö jäänyt julkisuudessa taka-alalle. Huolimatta siitä, että meillä nimenomaan vuoden 1944 pohjoisen rintamamme vaiheet antoivat käytännöllisiä ja perusteellisia viitteitä vetäytymisestä, eivät vetäytymisoperaation vaikeudet eivätkä sen erikoispiirteet ole sanottavammin sotilaallista ajatustoimintaa kiihottäneet. Tämä johtunee toisaalta siitä, että vetäytyminen katsotaan liian usein sodan epämiellyttäviin, kaikin tavoin vältettäviin perverssi-ilmiöihin kuuluvaksi, toisaalta siitä, että vuoden 1944 kaakkoisen rintamamme kriisiaikojen karvaat kokemukset ja surkeat näkymät hiipareineen, materiaalimenetyksineen, pikaoikeuksineen, apaattisine mieslaumoineen jne ovat liian tuoreina muistissa.

Vetäytymistä ei ole yleensä teoriassa käsitelty eikä missään tapauksessa käytännössä harjoiteltu. Tilanne on edelleen sama kuin ensimmäisen maailmansodan jälkiaikoina, jolloin mm ohjesäännöissä vetäytymistä ainoastaan lyhyesti sivuttiin. Toinen maailmansota osoitti kuitenkin alusta alkaen, että vetäytymisestä oli muodostunut yksi merkittävimpiä ja keskeisimpiä sotaliikkeitä. Näin lienee tulevaisuudessakin. Viitteitä tästä ovat jo nyt mm hyökkäyksen murtovoima, liikkuvuuden ja ulottuvuuden jatkuva kohoaminen, uusien taisteluvälneiden ennen tuntematon moraalinen ja alueellinenkin tuhovoima, pys-

tysuoran saarrostuksen yhä laajentuvat suoritusmahdollisuudet jne, jotka aivan olennaisesti ovat vaikuttaneet nykyaikaisten operaatioiden ja taistelujen luonteeseen sekä päämääriin.

Aiheen tämän tutkimuksen syntymiseen ovat antaneet paitsi vetäytymisoperaation suuret vaikeudet erityisesti myös sen hienoudet, koska niiden tunteminen ja omaksuminen johtajakoulutuksessa on vetäytymisen menestyksellisen suorittamisen perusedellytyksiä. Näiden seikkojen teoreettinen selvittäminen onkin asetettu tutkimuksen keskeiseksi päämääräksi, jolloin erityisesti vetäytymisen käsite, sen luonteenomaiset piirteet sekä suorituksen periaatteet on pyritty saamaan tarkastelun kohteeksi. Myös sotataidon (sotatieteen) alalla teorianmuodostuksen on oltava kaiken käytännön ja sovellutusten pohjana. Ilman teorianmuodostuksen jatkuvaa kehittämistä jäävät sovellutukset yleensä vanhoihin ja tuttuihin kehyksiinsä eivätkä niin ollen pysty seuraamaan yleistä kehitysrytmiä.

I VETÄYTYMISEN KÄSITE JA SEN SISÄLTÖ

Ohjesäännöissämme on myös taaksepäin, siis vihollisesta poispäin suuntautuvasta toiminnasta ja yleensä enemmän passiiviasenteesta tapahtuvista suorituksista useita käsitteitä, joiden yhtenäisenä — siis kokonaisuksikseenä — suoritettu analyysi vasta voi selvittää kunkin yksityisen sisimmän merkityksen ja puitteet. Tällaisia käsitteitä ovat taistelun keskeyttäminen, irtautuminen, viivytyks ja vetäytyminen.

1. Taistelun keskeyttäminen — irtautuminen — vetäytyminen

Ohjesääntömme määrittelevät vetäytymisen ”rintamavastuussa olevan joukon siirtymisenä taaksepäin taistelua välttämällä” sekä korostavat sisällön tulkinnessa erityisesti, että

- vetäytymisen edellytyksenä on taistelun keskeyttäminen ja irtautuminen vihollisesta,
- vetäytymisen luonteenomaisena piirteenä on päävoimien nopea vetäminen kokonaan pois taistelujen vaikutuspiiristä,
- tehtävän ja tilanteen salliessa vetäytyminen muodostuu vetäytymismarssiksi.

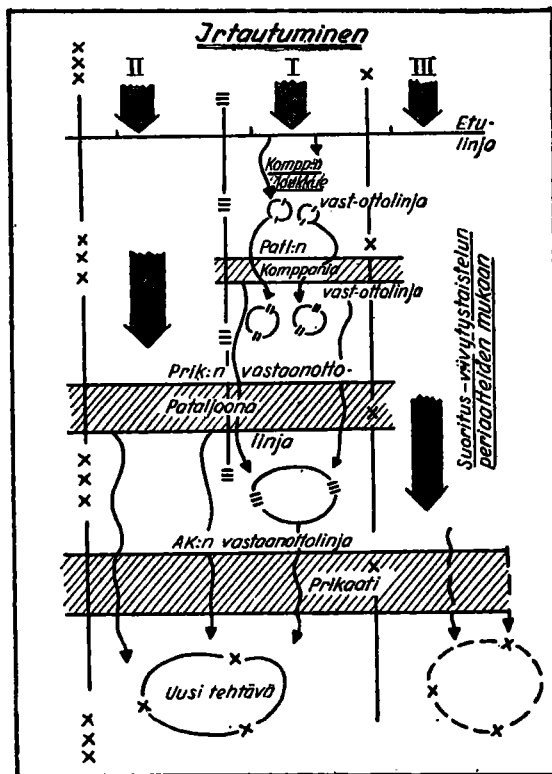
Vetäytymisen käsite sellaisenaan ja sen ohjesäännön mukainen sisältö korostavat siis selvästi vetäytymisen suorittamista tavallaan marssien, jopa siinä määrin, että itse vetäytyminen saattaa muodostua vetäytymismarssiksikin. Tätä korostusta lisää vielä ilmaisu ”vetäytymisen edellytyksenä on irtautuminen vihollisesta”. Irtautuminen on nimittäin määritelmän mukaan ”joukon suunnitelmallinen erkaneminen taistelusta, viivytyksensä tai -linjasta ja yleensä vihollisesta” ja se suoritetaan pääasiassa siten, että:

- jokainen johtaja valitsee etulinjan takaa edullisen linjan vastaanottolinjaksi taaksepäin siirtymistä varten;
- viimeistään irtautumishetkellä tiedoitetaan kokoontumisalueet, irtautumiskaistat tai -tiet sekä mahdollisuuksien mukaan myös lähimmät vastaanottolinjat;
- vastaanottolinjan miehitysjoukko tai osa siitä muodostaa jälkijoukon, joka portaittain siirtyen ja viivytyksistäistelua käyden suojaa joukon pääosan siirtymisen ylemmän johtoportaan vastaanottolinjan taakse;
- irtautuminen suoritetaan viivytyksistäistelun periaatteiden mukaisesti.

Kaavamaisesti ottaen ja edellä oleva ankaran johdonmukaisesti tulkiten voitaisiin esim komppanian — prikaatin irtautuminen esittää kaaviollisesti kuvan 1 mukaisesti. Taistelulajista ja yleensä tilanteesta riippuen kyseiset vastaanottolinjat voivat tietysti useissa tapauksissa osittain yhtyäkin tai joskus jäädä kokonaan pois, mutta itse irtautumisen käsitteen periaatteelliseksi selventämiseksi esitetty kuva vastannee tarkoitustaan. Tästä voidaan nimittäin tehdä ainakin seuraavat johtopäätökset:

- Irtautuminen jo prikaatin puitteissa epäedullisessa tilanteessa vaatii paitsi aikaa myös alueellista syvyyttä, joka voi muodostua melkoiseksikin määrättyä ennen kaikkea vihollisesta ja sen toiminnasta, maastosta, käytössä olevan raskaan tulen määrästä jne. Alueen syvyys kasvaa yhä, jos kuvan esittämässä tilanteessa tulisi kyseeseen esim armeijakunnan (siis useamman prikaatin) irtautuminen.

- Irtautuminen koostuu suorituksen suhteen paitsi kaikista taistelulajeista myös vetäytymisestä, marsseista jne; ts irtautuminen kuvan 1 tilanteessa olisi oloissamme oikeastaan jo pienoinen vetäytymisoperaatio.

Kuva 1

Voitaisiin näin ollen väittää irtautumisen sisältävän myös vetäytymisen, koska esim pataljoonan irtautumisessa ja siirtymisessä kokoontumisalueelleen prikaatin vastaanottolinjan taakse tulee selvästi kyseeseen "rintamavastuussa olevan joukon siirtyminen taaksepäin taistelua välttämällä", tarkoituksena vetää päävoimat nopeasti kokoontumisalueelle. Tätä väitettä korostaa vielä ohjesäännön määräys, että jokaiselle vastaanottolinjalle on jätettävä miehitysjoukko jälkijoukoksi

(vetäytymiseen liittyvä käsite) suojaamaan kyseisen joukon siirtymistä ylempään johtoportaahan vastaanottolinjan taakse.

Tämän mukaan irtautuminen ja vetäytyminen olisivat päällekkäisiä ja vuorottaisia toimintoja etulinjasta aina viimeiselle vastaanottolinjalle saakka. Näin asiaa ei pidä kuitenkaan oivaltaa, koska toisaalta korostetaan ”irtautumisen olevan vetäytymisen edellytyksenä”, joten vetäytyminen voisi näin ollen alkaa vasta joukon irtautumisen jälkeen ja olisi siitä erillinen toimintamuoto. Olennaisin ero irtautumisen ja vetäytymisen välillä on kuitenkin siinä, että

- irtautuminen kohdistuu kyseiseen joukkoon kokonaisuudessaan,
- vetäytymisessä taas ainoastaan pääosa kyseisestä joukosta irtautuu.

Joka tapauksessa kokonaiskäsite, johon irtautuminen ja vetäytyminen kuuluisivat, jää vaillinaiseksi tai ainakin vaikeasti tulkittavaksi. Aikaisempien tulkintojen mukaan taistelun keskeyttäminen muodosti tämän kokonaiskäsitteen, sillä se määritettiin ”joukon päävoimien irrottaminen taistelusta ja vetäminen pois taistelujen vaikutuspiiristä jälkijoukkojen suojaamana”. Tähän mennessä ilmestyneet ohjesäännöt eivät ole taistelun keskeyttämistä määritelleet, ja oman kysymyksensä muodostaakin, onko tämä perinteellinen käsite enää tällaisenaan oikeutettukaan sotilassanastoomme.

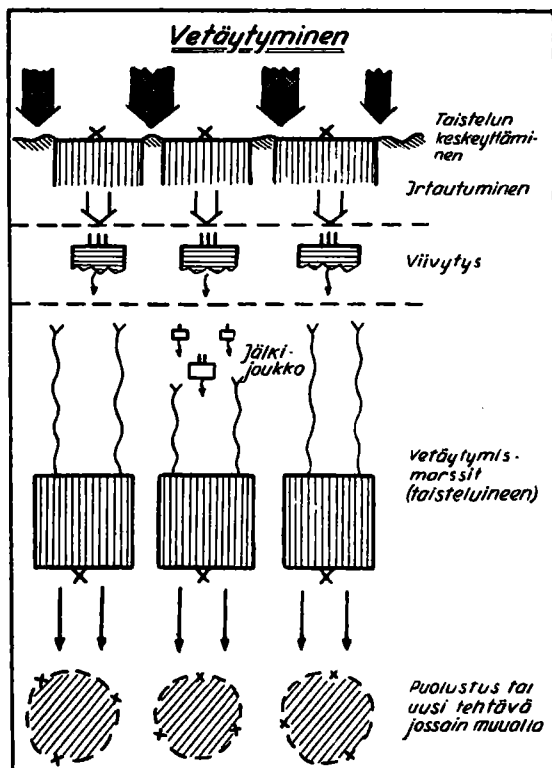
Eräs tapa, joka selventäisi nykyisin epäilemättä tulkinnanvaraista irtautumisen ja vetäytymisen välistä suhdetta, olisi

- tulkita irtautuminen puhtaaksi taktilliseksi suoritukseksi, joka tähtää kyseisen joukon irtautumiseen kokonaisuudessaan irti vihollisesta tai jostain maastokohdasta;
- korostaa vetäytymisen oivaltamista yksinomaan operatiivisena suorituksena operatiivisissa puitteissa;
- kohottaa vetäytyminen yläkäsitteeksi, jonka alaisia ovat mm taistelun keskeyttäminen, irtautuminen, viivytys ja vetäytymismarskit (kuva 2).

2. Vetäytyminen — viivytys

Näiden välisestä suhteesta on ennen kaikkea todettava, että viivytys on meillä voimassa olevien käsitysten mukaan taistelu-

laji, jonka "tarkoituksena on vihollisen etenemisen hidastaminen". Sitä vastoin vetäytymistä ei meillä saa oivaltaa taistelulajina, vaan se tulee nähdä pikemminkin operatiivisena käsitteenä tai ajatuksena, joka ei niinkään koske joukkoja. Tässä yhteydessä huomautettakoon kuitenkin, että mm Saksassa lähinnä vuosien 1941—42 Moskovan suunnan katkerien kokemusten kirvoittamina on esiintynyt julkisuudessa mielipiteitä, jotka vaativat pitämään vetä-

Kuva 2

tymistä jopa omana taistelulajinaan — — — "Die Führung muss im Rückzuge eine Kampfart sehen — — — die Verachtung dieser Kampf-

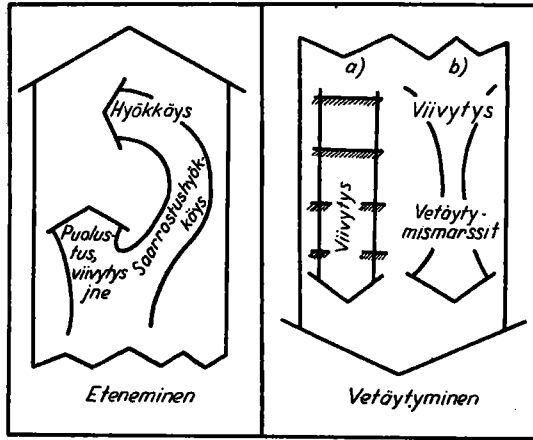
art in der deutschen Truppenausbildung ist fehlerhaft".¹ Tällöin on kuitenkin syytä muistaa, että mm 1942—43 sotamarsalkka von Kleist suoritti samalla tavoin koulutetuilla joukoilla ja erittäin vaikeasta lähtökohdatilanteesta kuuluisan ja menestyksellisen vetäytymisensä Kaukasukselta Rostovin seuduille.

Vetäytyminen olisi siis operatiivisen (strategisen) johdon eräs menettelytapa säilyttää tai hankkia epäedulliseksi kehittyneessä tilanteessa itselleen jälleen toimintavapaus, ja vetäytymisen joukot joutuvat suorittamaan paitsi siirtoin myös taistellen eri taistelulajeja käyttäen. Vetäytymisen käsite koskisi näin ollen ainoastaan suurempia joukkoja ja pitäisi se oivaltaa operaationa, joka voi sisältää sodan kaikki eri toimintamuodot. Näiden esiintymisajat ja -paikat ovat tietysti riippuvaisia kulloisestakin tilanteesta, operaatioalueen syvyydestä sekä asetetusta kokonaisuudesta, mihin vetäytymisellä pyritään. Voitaisiin sanoa vetäytymisen suorituksen olevan jopa enemmän kuin sodan muut toimintamuodot kaikista säännöistä ja kaavoista riippumatonta. Punaisena lankana siinä kuitenkin on saada päävoimat toimintakykyisinä ja operaatiokelpoisina irti vihollisen maavoimien iskujen ulottuvilta. Tämä taas merkitsee nykyaikana usein voimakkaidenkin osien sitomista katkeriin taisteluihin (viivytyt, puolustus, hyökkäys) hyökkääjän etenemisen hidastamiseksi.

Kun kysymys oivalletaan näin, voidaan asettaa tulkinnan varaiseksi, onko yleensä mahdollista ja asiallistakaan vertailla vetäytymistä ja viivytystä keskenään. Jos näin tehdään, yhtä mielekästä olisi vertailla esimerkiksi etenemistä ja hyökkäystä toisiinsa tarkoituksena löytää näistä sisältöeroja. Samaa voidaan väittää käsitteestä vetäytyminen ja taistelulajista viivytyt, joka puolestaan on aina sekä defensiivinen, että offensiivinen. Ajatuksen selventämiseksi esitettäköön seuraava kuva.

Tämän mukaan eteneminen voi sisältää erilaisia operaatiomenetelmiä, kuten esim saarrostopuolustuksen ja rintamahyökkäyksen.

¹ Kenr-ev Hans Reinhardt; Wehrkunde 9/1953, s 7

Kuva 3

Samoin etenemisen vastakohta vetäytyminen voisi vastaavasti sisältää erilaisia operatiivisen johdon menetelmiä tilanteesta ja mahdollisuuksista riippuen, kuten esim päävoimien suorittaman viivytyksen, päävoimien nopean marssittamisen pois maataistelujen vaikutuspiiristä jne. Näin vetäytymisen sisältö on usein julkisuudessakin omaksuttu ja myös sotilaallisessa käskemisessä paljon käytetty; esim "vetäytyä viivyttäen", "päätti aloittaa suunnitelmallisen vetäytymisen ja siirtyä erikseen määrättävänä ajankohtana viivytystaisteluun vetäytyäkseen — — —" jne.

Yleisesti ottaen asia tuntuisi tällä tavalla oivallettuna selvältä ja johdonmukaiselta. Mutta on muistettava

- toisaalta se, ettei etenemisen ja vetäytymisen ilmaisuja voida sotilaallisessa tekstissä verrata keskenään, koska etenemistä sellaisenaan ei ole käsitteellisesti täsmennetty, sekä
- toisaalta se, että ohjesääntöjen mukainen vetäytymisen sisältö ei voi tällaista tulkintaa edellyttää.

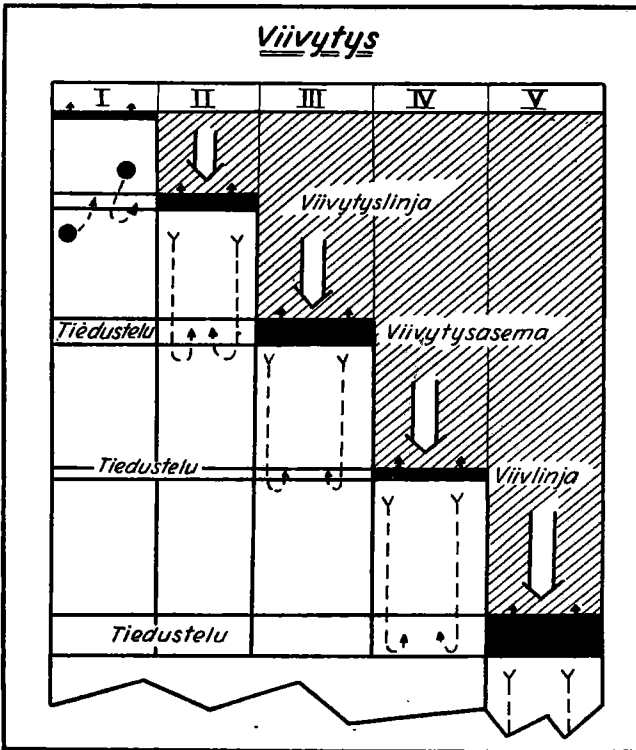
Vaikka siis viivytys muodostaa vetäytymisoperaatiossa erään varsin olennaisen osan ja sisältyy myös omana taistelulajinaan vetäytymiseen, on meidän kuitenkin nähtävä olosuhteissamme viivytys myös

¹ Kuussaari—Niitemaa: Suomen sota 1941—45; Mantere 1948, s 181

itsenäisenä taisteluna tai operaationa. Tällöin viivytys olemukseltaan ja päämäärältään on täysin eroava vetäytymisestä (vrt kuvat 2 ja 4). Viivytyksessä on joukkojen käytön suhteen nimitään ominaista suunnitelmallinen, taistellen tapahtuva uusiin peräkkäisiin aseisiin siirtyminen tarkoituksena ennen kaikkea

- ajan voittaminen ja
- viholliselle tappioiden tuottaminen.

Kuva 4

Olennaisin ero vetäytymisoperaation ja viivytysoperaation välillä on näin ollen siinä, ettei vetäytyminen voi eikä saa olla koskaan siinä mielessä vihollista kuluttamaan pyrkivää ja aikavoittoa tavoittelevaa kuin viivytysoperaatio.

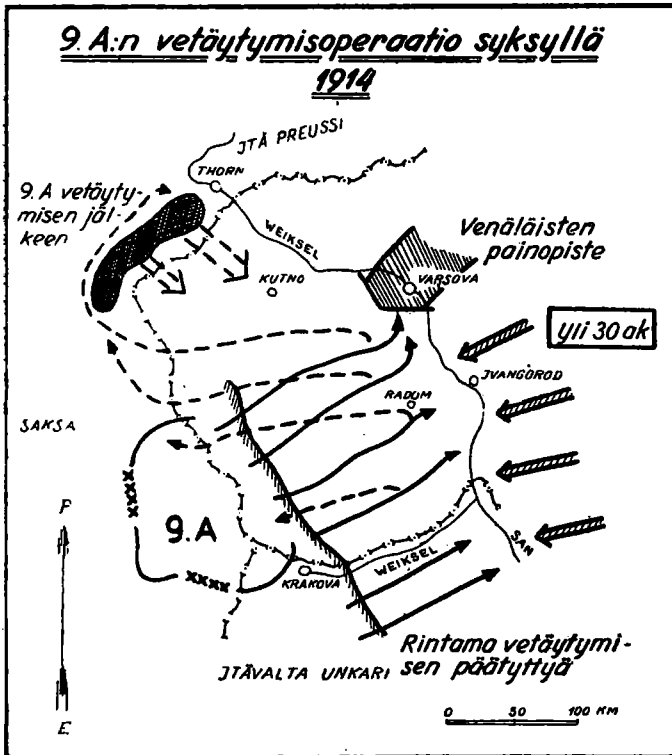
3. Vetäytymisoperaatio ja sotahistoria

Aikoinaan, varsinkin 1600- ja 1700-luvulla, taistelun keskeyttäminen ja sitä välittömästi seurannut vetäytyminen tulivat yleisesti sekä käsitteen puhtaassa merkityksessä kyseeseen. Kuten tunnettua silloinen taktiikka ja strategia tähtäsivät yleensä taistelun välttämiseen taidokkaalla manoeveroinnilla kallisarvoisten sotajoukkojen säättämiseksi. Jos silloinen sotajoukko kärsi taistelussa tappion, merkitsi se yleensä myös sodan menettämistä. Tämän vuoksi olennaiseksi osaksi sodankäyntitaidossa muodostuikin taitavin liikkein toisaalta välttää vihollista ja toisaalta saattaa sen makasiinisysteemiin tukeutuvat selkäyhteydet uhanalaisiksi. Näissä olosuhteissa käsite taistelun keskeyttäminen ja sen itsestään selvä seuraus, vetäytyminen päävoimin pois taistelualueelta, olivat varsin yleisiä.

Vaikka operatiiviset tekijät ovatkin muuttuneet kokonaan noiden aikojen jälkeen, voimme kuitenkin löytää myöhäisempienkin aikakausien sodista vetäytymisoperaatioita, jotka antavat selvän yleiskuvan itse vetäytymisen olemuksesta ja sen käsitteellisestä sisällöstä. Näistä esitettäköön seuraavat neljä (a—d).

a. Saksalaisen 9.A:n vetäytyminen syksyllä 1914

Kenr-ev Hindenburg oli kuten tunnettua syksyllä 1914 joukkoineen Etelä-Puolassa ja Galitsiassa 1400 km leveällä puolustusrintamalla ylivoimaisia venäläisiä joukkoja vastaan ja oli tehnyt päätöksen lyödä hyökkäyksellä venäläiset Veikselillä voimakkaan oikean siiven avulla. Joukkojen saavutettua lujien taistelujen jälkeen Veikselin alkoivat venäläiset leveällä rintamalla laajasuuntaisen vastahyökkäysoperaation painopiste Varsovan alueelta kohti 9.A:n avointa pohjoista sivustaa. Jouduttuaan sitomaan näihin taisteluihin jo 8 jvdivisioonaa ja 2 rvdivisioonaa sekä venäläisten ylivoiman yhä kasvaessa — 18 jvdiv ja 6 rvdiv — Hindenburg päätti keskeyttää hyökkäyksensä. Edellytykset venäläisten lyömiseksi Veikselillä oli menetetty ja hyökkäysoperaatio näin ollen epäonnistunut. Venäläisten ylivoimaisen "Dampf-walzen" (painopisteen) muodostettua vaarallisen sivustauhkan 9.A:n pohjoiselle sivustalle ja hyökkäyksen paineen siellä yhä kasvaessa

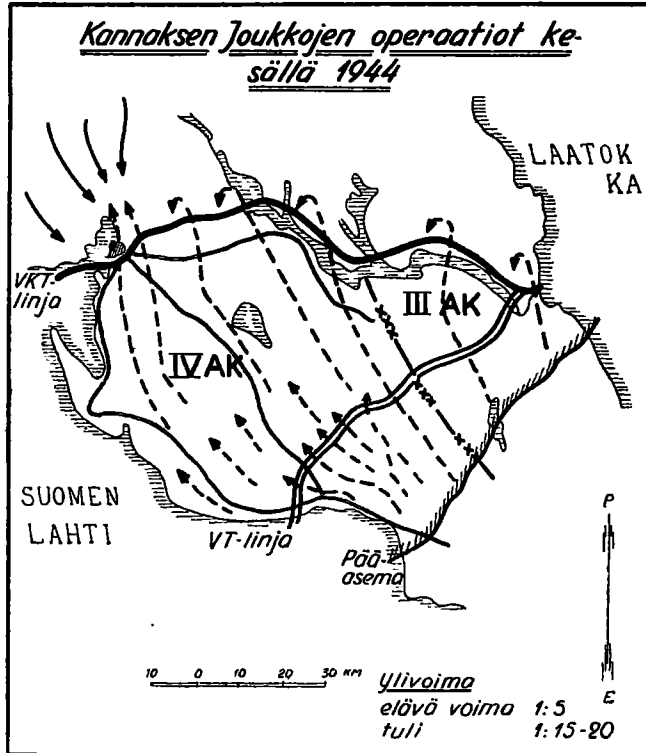
Kuva 5

Hindenburgille ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin vetäytyä. Oman hyökkäyksen kulminoituminen ja venäläisten ylivoima pakottivat siis 9.A:n aloittamaan suunnitelmallisen vetäytymisen. Tekijät, jotka näinkin uhkaavassa pakkotilanteessa aikaansaiivat tietyn johdonmukaisen suunnitelmallisuuden, olivat monet. Tässä yhteydessä korostettakoon vain, että

- joukot olivat ulkoisilta taisteluedellytyksiltään (aseistus, varustus, liikuntavälineistö jne) vähintään tasavertaiset,
- alueellinen syvyys ei kahlehtinut toimintavapautta ja
- ennakkovalmisteluihin oli ryhdytty jo 9.A:n etenemisen alkaessa laajoin ja perusteellisin operatiivisin suluttein.

Joka tapauksessa näin alkanut vetäytymisoperaatio suoritettiin sitkein jälkijoukkotaisteluin irtautuen, hyökäten ja puolustaen sekä pitkin päivämarssein ja päättyi vetäytyminen aluksi puolustukseen, mikä samalla loi edellytykset uuden operaation alkamiselle.

b. Kannaksen Joukkojen operaatiot kesällä 1944

Kuva 6

Edellä esitetystä vetäytymisoperaatiosta 30 vuotta myöhemmin jou-tuivat Karjalan kannaksen joukkomme materiaalin suhteen ylivoi-maisen ja operaationopeudeltaan korkeaa luokkaa olevan NL:n hyök-käyksen kohteeksi, joka nopeasti johti vaikeaan kriisitilanteeseen ja pakotti joukkomme siirtymään taaksepäin. Voimasuhteita liikkeen

alkaessa osoittavat seuraavat luvut: suomalaisilla 5 div, 2 prik ja 1 psdiv; Neuvostoliitolla todennäköisesti ainakin 16 jvdiv, 3 ka-div, 3 pspr, 3 psläpimurtorykm ja 1 rynnkkirykm.

Koska on paljon väitelty siitä, oliko Karjalan kannaksella kesällä 1944 kyseessä vetäytymis- vai viivytysoperaatio vaiko näiden molempien "sekasotku" ja koska kyseessä olevat sotatoimet antavat myös valaistusta käsitteiselvittelyllemme, on erääksi vertailuesimerkiksi tämän tutkielman puitteisiin otettu kyseiset tapahtumat.

Tutkittaessa sotatoimiamme kesällä 1944 Karjalan kannaksella on muistettava ennen kaikkea

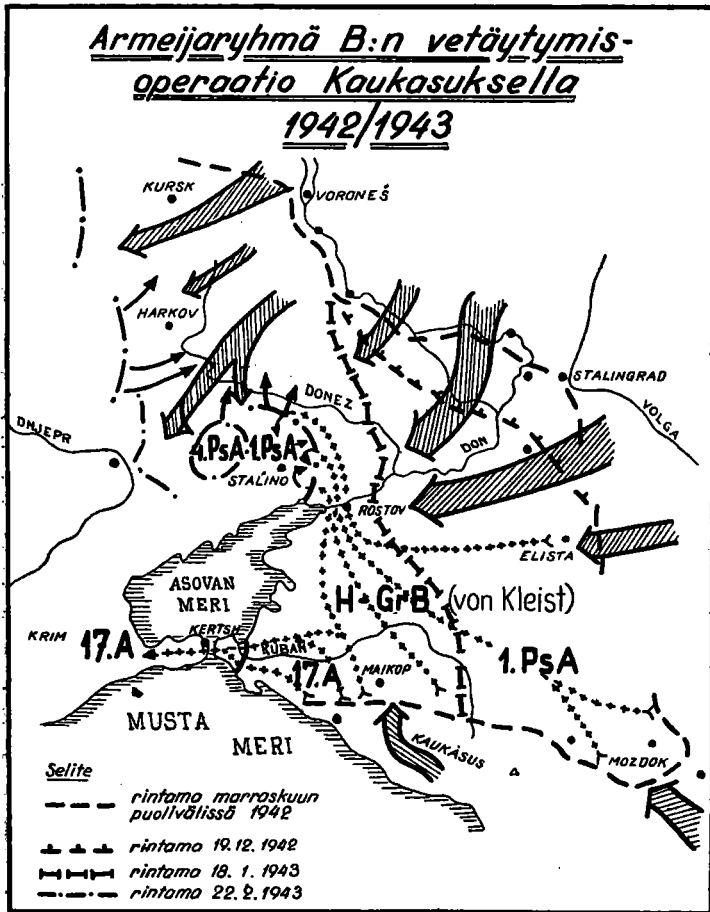
- salliko strateginen ja operatiivinen tilanne sekä käytettävissä olevan voiman määrä ns klassillisen vetäytymisen suorituksen tarkoituksena saada päävoimat nopeasti VKT-asemaan,
- mahdollistiko alueellinen syvyys Karjalan kannaksella riittävän toimintavapauden vetäytymisen suorittamiseksi.

Kysymyksiin on vastattava kieltävästi. Voimien vähyys, jalan liikuvien joukkojemme suhteellinen hitaus viholliseen verrattuna, tärkeä ajanvoittamispyrkimys, operaatioalueen mataluus jne eivät mahdollistaneet päävoimien suoraa vetämistä taakse, vaan oli kaikki saatavissa oleva voima sidottava tilanteen hallitsemiseksi, ajan voittamiseksi ja vihollisen kuluttamiseksi ankaraan viivytystaisteluun. Kokonaan eri asia on, miten tässä onnistuttiin. Mutta jos verrataan Kannaksen Joukkojen ja Hindenburgin 9.A:n suorituksia toisiinsa puhtaasti vetäytymisen käsitteen kannalta, niin näitä ei voida rinnastaa keskenään. Kannaksen Joukkojen operaatiota ei voida käsitteellisesti pitää vetäytymisoperaationa, vaan se on tulkittava selvästi viivytysoperaatioksi, jossa viivytyalueen takarajana oli VKT-linja. Tämän osoittaa selvästi myös PM:n toimintaohje 15. 6. 44 kenrl Oeschille: "Karjalan kannaksen joukot siirtyvät johdollanne tilanteen vaatiessa viivytystaisteluun — — —"

Väite, että Karjalan kannaksella kesällä 1944 olisi ollut kyseessä puhdas vetäytymisoperaatio, ja tämän todistelu viitaten eroon, mikä on nähtävä operatiivisen tehtävän (vetäytymisen) ja sen toteuttamisessa hyväksi käytetyn taistelulajin (viivytyksen) välillä, eivät voine olla hyväksyttäviä. Tällöin päädytään nimittäin samaan ajatuskulkuun,

mikä on esitetty jo kuvan 3 yhteydessä, ja asetetaan samalla kyseenalaiseksi itsenäisen viivytysoperaation esiintymisen oikeutus oloisamme.

c. Armeijaryhmä B:n vetäytymisoperaatio Kaukasuksella 1942—43

Kuva 7

Kun taistelu Stalingradista oli jo saavuttanut saksalaisten kannalta epätoivoisen vaiheensa ja vaivalloisesti aikaansaatu rintama Donetsin

suun ja Voronešin välillä joutui vastaanottamaan yhä toistuvia puna-armeijan iskuja, oli Armeijaryhmä B (1.PsA ja 17.A) edelleen Mozdokin — Maikopin eteläpuolella. Hitler oli jatkuvasti estänyt armeijaryhmän vetäytymisen yleistilanteen vaatimusten mukaisesti Donin mutkaan. Näin oli armeijaryhmä joutunut tilanteeseen, jossa sen joutuminen saarroksiin oli ilmeinen. Sotamarsalkka von Kleistin mukaan "tammikuun alussa muodostui uhkaava vaara vasemmalla sivustalla Elistan suunnasta ja vielä suurempi uhka venäläisten edetessä Stalingradista Donin suunnassa kohti Rostovia kaukana armeijaryhmän selustassa. Kun venäläiset olivat enää ainoastaan 70 km:n päässä Rostovista ja Armeijaryhmä B:n joukot Rostovista kaakkoon n 650 km:n päässä, Hitler yhä edelleen kielsi vetäytymisen".¹ Tilanteen yhä kärjistyessä saapui kuitenkin vetäytymiskäskey ja vaatimus kaiken kaluston mukana kuljettamisesta.

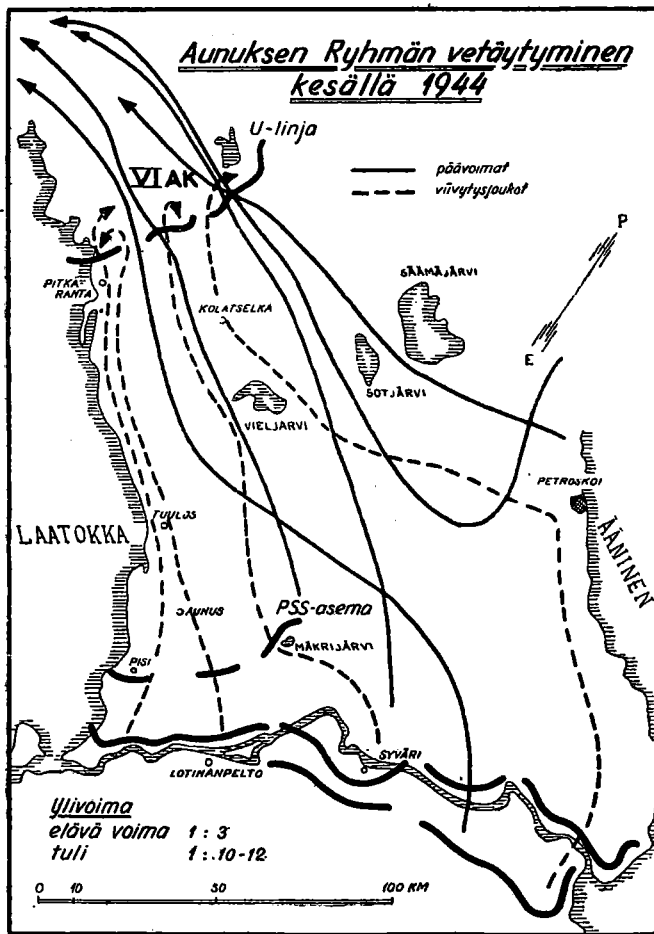
4.PsA:n (von Manstein) sekä muutamien Armeijaryhmä B:n sille avuksi lähettämien divisioonien suojatessa itäistä sivustaa onnistui von Kleistin vetää päävoimansa (lähinnä 1.PsA) Rostovin "pullonkaulasta" Stalinon alueelle. Täältä se pystyi osallistumaan vielä maaliskuussa 1943 vastaoffensiiviin, joka pysäytti venäläisten hyökkäyksen, valtasi uudelleen mm Harkovin ja vakiinnutti tilanteen etelässä maaliskuun loppuun mennessä ylimalkaiselle linjalle Donets — Stalino. 17. A:lla oli suhteellisesti helpompi tehtävä. Se vedettiin pääasiallisesti Kubanin sillanpään kautta Krimin niemimaalle.

Armeijaryhmä B:n vetäytyminen 1942—43 Kaukasukselta lienee ainutlaatuinen sotahistoriassa — vetäytyminen, jolla pelastettiin erinomaisten vaikeissa olosuhteissa (talvi, pitkät etäisyydet, ankara vihollisen painostus kaikkialla jne) kokonainen armeija. Liian myöhään saapuneeseen vetäytymiskäskeyn perustuvat liikkeet voitiin suorittaa ainoastaan paikallisten johtajien taidon ja joustavuuden sekä joukkojen suuren suorituskyvyn ja kurin avulla.

Kyseinen vetäytymisoperaatio jouduttiin aloittamaan siis eräässä sodan pakkotilanteessa vetämällä joukot nopeasti taakse, minkä toimenpiteen tarkoituksena oli paitsi kyseisen tilanteen menestyksellinen selvittäminen myös muualla syntyneen vaikean kriisin poistaminen uudella operatiolla.

¹ Liddel—Hart: Nu törs de tala; 1948, s 247

d. Aunuksen ryhmän vetäytyminen kesällä 1944

Kuva 8

Aunuksen ryhmän operaatioita kesällä 1944 voidaan taas pitää tavallaan kouluesimerkkinä suunnitelmallisesta vapaaehtoisesta vetäytymisestä. Jo Neuvostoliiton offensiivin alkaessa Karjalan kannaksella Ylipäällikkö oli käskenyt ensin 4. D:n ja pian sen jälkeen myös 17. D:n ja 20. Pr:n siirrettäväksi Aunukselta

Karjalan kannakselle sekä 12. 6. antamallaan käskyllä oikeuttanut "Aun. R:n ylivoimaisen vihollisen pakottamana siirtymään taempaan asemaan ratkaisutaisteluun antautumatta".

Tilanteen kehittyessä Karjalan kannaksella yhä uhkaavammaksi saapui vihdoin 16. 6. käsky, jossa mainittiin mm seuraavaa (PM:n käsky n:o 1554/Op. 1/5d/sal./16. 6. 44)

"Vihollisen suurhyökkäys Karjalan kannaksella ja siinä todettu materiaaliylivoima ja operaationopeus pakottavat vetämään voimia pois Itä-Karjalasta Karjalan kannaksen kautta uhkaavan, vielä syvemmän etenemisen ehkäisemiseksi ja täten myös Itä-Karjalan rintamia välillisesti uhkaavan selustavaaran välttämiseksi.

Tämän johdosta käsken

1. Aun.R ja — — — siirtyvät suunnitelmalliseen vetäytymiseen Suomen rajaa kohti, joka käsittää — viivytystaistelun minimivoimin ja irtisaatavin voimin (Aun.R kaksi divisioonaa) matkamarssin Kanta-Suomeen.
2. Aun.R:n toimesta — Äänisen Rannikkoprikaatin raskas kalusto henkilöstöineen on heti irroitettava ja kuljetettava — — —."

Tämä erinomaisesti muotoiltu käsky ilmaisee sellaisenaan jo, minikälaatuisesta operaatiosta oli kysymys. Strategisen johdon oli pakko kokonaisrintaman lyhentämiseksi ja uhkaavan tilanteen selvittämiseksi vapaaehtoisesti asettua myös Aunuksessa passiiviasenteeseen, irrottaa elävää voimaa (mm yhtymien osalta melkein puolet) ja kalustoa Karjalan kannakselle ja antaa Aun. R:lle oikeus vetäytymiseen. Se että vetäytyminen voitiin suorittaa ns klassillisen vetäytymisen merkeissä, johtui ennen kaikkea

- vetäytymispäätöksen oikea-aikaisuudesta,
- toimintavapauden säilymisestä ja
- operaatioalueen maastosta ja sen suhteellisesta syvyydestä.

e. Johtopäätös

Jo näiden muutamien sotahistorian esimerkkien mukaisesti voimme päätellä vetäytymisoperaation tulevan kyseeseen pääasiallisesti seuraavan kaltaisten tilanteiden yhteydessä ja näiden mukaan myös erottaa kaksi vetäytymisen peruslajia.

Ensiksi: Omien joukkojen saamiseksi itselle epäedulliseksi kehittyneessä pakkotilanteessa ylivoimaisten vihollisjoukkojen iskujen alta suojaan ja niiden päävoimien ryhmittämiseksi ajallisesti ja paikallisesti edullisempaan asemaan jatkuvaa taistelutoimintaa tai kokonaan uutta operaatiota varten. Tätä voitaisiin kutsua esim pakolliseksi vetäytymiseksi. Esimerkkeinä tästä mainittakoon Saksan 9. A:n vetäytyminen 1914, saksalaisten vetäytyminen Marnen taistelun jälkeen syys—lokakuussa 1914, Armeijaryhmä B:n vetäytyminen 1942—43.

Toiseksi: Strategisen rintaman lyhentämiseksi voimien yhdistämiseksi, toimintavapauden saavuttamiseksi sekä kaluston irrottamiseksi vapaaehtoisesti defensiiviseen tai offensiiviseen toimintaan siirtymistä varten jossakin uudessa operatiivisessa suunnassa. Tätä voitaisiin kutsua esim vapaaehtoiseksi vetäytymiseksi. Esimerkkinä tästä mainittakoon mm Aun. R:n vetäytyminen kesällä 1944, saksalaisten Orelin mutkan oikaisu 1943 ja vetäytyminen Pohjois-Suomessa 1944—45, useat Rommelin vetäytymisliikkeet Pohjois-Afrikassa jne.

On selvää, etteivät nämä kaksi vetäytymisen peruslajia voi aina esiintyä itsenäisinä ja toisistaan irrallisina. Nykyaikana ja tulevaisuudessaakin ne esiintyvät useissa tapauksissa osittain päällekkäinkin. Edelleen on huomattava, että vapaaehtoisessakin vetäytymisessä menettelytavan taustana on usein strateginen pakkotilanne. Joka tapauksessa vetäytymisen primäärinen syy on yleisesti ottaen itselle mitä epäedullisimmaksi kehittynyt kokonais- tai paikallinen tilanne, joka ei ole korjattavissa enää ilman päävoimien siirtymistä pois maataistelujen vaikutuspiiristä. Tällöin näiden kahden vetäytymisen peruslajin esiintyminen on useissa tapauksissa riippuvainen vetäytymispäätöksen oikea-aikaisuudesta; ts annetaanko vetäytymiskäskey tarpeeksi ajoissa vai ei.

4. Yhdistelmä

Jos halutaan näiden esimerkkien ja edellä olevan teoreettisen tarkastelun perusteella laajentaa ja syventää vetäytymisen sisältöä, niin voitaisiin päätyä esimerkiksi seuraavanlaiseen yhdistelmään. Vetäyty-

minen operaatioiden johtamistaidon eräänä osana merkitsee vihollisesta poispäin suuntautuvaa sotaliikettä (sotatointa), joka joudutaan suorittamaan itselle epäedullisissa olosuhteissa ja aina alivoimaisena ja joka aluksi päättyy puolustukseen. Vetäytyminen toteutetaan joko vapaaehtoisesti tai vihollisen pakottamana sellaisissa tapauksissa, jolloin alueiden luovutuksen sekä erilaisten taistelumenetelmien avulla katsotaan mahdolliseksi saavuttaa päävoimille toimintavapaus uutta operaatiota varten ja muuttaa epäedulliseksi kehittynyt tilanne itselle jälleen edulliseksi.

Vaikka vetäytymisen käsite johtaakin näin ollen helposti kuvitteeluun tappioon johtavasta ratkaisusta, päinvastoin kuin esim. etenemisajatus, vetäytymisen ei tarvitse kuitenkaan merkitä vielä lopullista tappiota, koska sen keskeisin tarkoitus on vain säästää voimien pääosaa uutta menestyksellisempää operaatiota varten. Vetäytyminen tavoittelee siis aina positiivisia päämääriä.¹

II VETÄYTYMISPÄÄTÖS

Operaatioiden johtamisessa korostetaan erityisesti nykyaikana vapautta ja itsenäisyyttä sekä kaukonäköisyyttä, koska vain täten katsotaan operatiivisen johdon pystyvän oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla reagoimaan operaatioiden nykyaikaiseen rytmiin ja sen vaihteleviin muotoihin. Tässä suhteessa vetäytymispäätös ei kuitenkaan voi olla niin vapaa ja itsenäinen kuin esim. paikallaan pysyttelemissä tai eteenpäin suuntautuvissa operaatioissa tehdyt päätökset. Toisaalta taas vetäytymispäätös jos mikään vaatii kaukonäköisyyttä, koska sen seuraukset saattavat vaikuttaa erittäin kohtalokkaasti yleis-tilanteeseen asianomaisella operaatioalueella ja ulottaa samalla epäedullisen heijastusvaikutuksensa sotaan kokonaisuudessaankin.

Koska vetäytymisen käsite ei ole yleensä juurtunut sotilaalliseen

---

¹ Toimituskunnan huomautus: Ohjesääntömme edellyttävät aivan samaa. Niiden mukaan vetäytyminen suoritetaan oman toimintavapauden palauttamiseksi niin kauas, että joukkojen ryhmittäminen uutta toimintaa varten on mahdollinen. — Tämä huomautus koskee myös kohdan I: 1 alussa esitettyjä korostuksia.

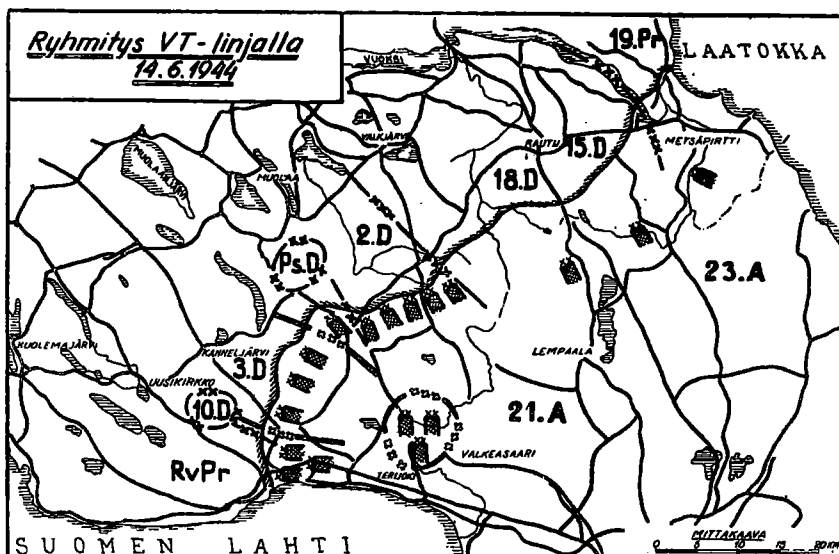
ajattelutapaan johtamistaidollisena asiana, vaan vetäytyminen tulkitaan usein johdon ja joukkojen kykenemättömyyden ilmaukseksi, voidaan hyvin kuvitella, millaisen valtavan kamppailun itsensä ja ulkonaisten tekijöiden kanssa vetäytymispäätöksen tekevä komentaja saa käydä. Paitsi yleistä mielipidettä, joka tulkitsee vetäytymisen liian helposti paoksi tai "altajuoksemiseksi" tai vähintään liian nopeaksi väistymiseksi, ovat vaikutukset mm kotiseutuun, sisä- ja ulkopolitiikkaan, viholliseen ja mahdollisiin liittolaisiin aina vetäytymispäätöksen tekijää rasittamassa. Lisäksi tulevat johtajien ja joukkojen sielulliset rasitukset fyysisten ohella, demoraalisäätion vaara, mahdolliset suuretkin osatappiot jne, jotka kaikki yhdessä ainakin alitajunnassa asettuvat vastustamaan vetäytymispäätöksen tekoa. Ei olekaan näin ollen ihmeteltävää siinä, ettei vetäytymispäätös ole tuskin koskaan sotahistoriassa syntynyt nopeasti, vaan vasta vähitellen ikäänkuin vaiheittain kypsytty. Vaikeaan kriisitilanteeseen jouduttaessa on luonnollisena reaktiona ollut aluksi selvittää tilanne millä muilla tavoin tahansa kuin vetäytymisellä, ja näiden toimenpiteiden aikana tehdyt päätökset ovat sitten vähitellen aivan kuin huomaamatta valmistelleet lopullista vetäytymispäätöstä.

Esimerkiksi Saksan 9. A:n (kuva 5) vetäytymispäätös lokakuussa 1914 ei syntynyt niinkään välittömästi, vaan sitä edelsi raju kamppailu, joka tähtäsi tilanteen selvittämiseen ilman vetäytymistä. Kun Hindenburgille tuotiin 9. 10. 1914 asiakirja, joka paljasti venäläisten saarrostusaiheet, 9. A:n johto ei suinkaan tässä uhkaavassa tilanteessa ilman muuta tehnyt vetäytymispäätöstä, vaikka selustassa oli ryhdytty kaiken varalta mm laajasuuntaisiin sulutusvalmisteluihin jo hyökkäysoperaation alkaessa. Päinvastoin vaikeasta tilanteesta pyrittiin selviämään suuntaamalla yhä uusia voimia pohjoiseen kohti Varsovaa ja leviättämällä Itävalta—Unkarin rintamaa aina Ivangorodiin saakka saksalaisten divisioonien irrottamiseksi taisteluihin Varsovan suunnalle. Vasta venäläisten tehtyä läpimurron Ivangorodin alueella ja ylivoiman Varsovan suunnalla yhä kasvaessa pakotettiin 9. A vetäytymään. Tämä päätös ei ollut kuitenkaan vielä lopullinen, koska tarkoituksena oli vain vetää Mackensenin voimaryhmä Kutnon—Radomin tasalle, josta jälleen laajasuuntaisella hyökkäyksellä kriisitilanne selvitettäi-

siin. Vasta kun Itävalta—Unkarin armeija joutui luopumaan Veikselistä ja Radomin alueestakin, teki Hindenburg lopullisen vetäytymispäätöksensä, joka käskytettiin joukoille 27. 10. 1914. Näiden katkerien taistelujen aikana kypsyi siis ikäänkuin vaiheittain lopullinen vetäytymispäätös.

Sama ilmiö voidaan todeta myös Hitlerin ja von Kleistin armeijaryhmän vetäytymistä koskevaa päätöstä edeltävistä tapahtumista (kuva 7) sekä edelleen Karjalan kannaksellakin kesällä 1944. Täällä tosin vetäytymistä ei olosuhteiden ja operaatioalueen mataluuden vuoksi kyetty suorittamaan sen käsitteellisessä mielessä, mutta taistelut ja tapahtumat ennen antautumista taaksepäin suuntautuvaan liikkeeseen osoittavat selvästi sen katkeran kamppailun, mikä joudutaan yleensä käymään ennen kuin vihollisen tahdolle ja ylivoimalle annetaan periksi. Venäläisten hyökkäyksen alettua 9. 6. 1944 aamulla ja jatkuessa seuraavana päivänä entistä voimakkaampana säilyi PM:ssa tietenkin vielä ajatus, että tilanne oli selvitettävä pääasemassa suuntaamalla käytössä olevat reservit vastahyökkäykseen. Huolimatta joukkojemme väistymisestä VT:linjalle pysyi PM yhä alkuperäisessä suunnitelmassaan, jonka mukaan pääasema oli VT-linjaan tukeutuvan vastahyökkäyksen avulla palautettava entiselleen. Tämän jälkeen jatkui sitkeä taistelu yötä päivää yleistilanteen samanaikaisesti yhä kärjistyessä, kunnes 14. 6. oli pakko luopua laajasuuntaisista vastahyökkäyksistä tilanteen palauttamiseksi Karjalan kannaksella entiselleen ja jätettävä VT-linja. Tilanne oli kehittynyt tällöin kuvan 9 mukaiseksi, josta ilmenee, esim voimasuhteiden osalta hyökkäyksen painopistesuunnassa (ainakin 15 div: 3—4 div) joukkojemme torjuntakykyä jännitetyn kestävyuden äärirajoille. 15. 6. annettiin PM:sta ensimmäiset ohjeet, joiden mukaan oli oikeus tilanteen niin vaatiessa siirtyä viivytystaisteluun tarkoituksena saattaa joukot toimintakykyisinä VKT-linjalle. Joukoille nämä käskyt saapuivat 16. 6. 1944.

Vetäytymisoperaatioon liittyvät suuret päätökset ovat siis syntyneet yleensä olosuhteiden pakosta. Päätökset, jotka tällöin on tehty (esim Hindenburg lokakuun lopulla 1914) eivät liene kuitenkaan vaikeimpia. Verrattaessa näitä päätöksiä esimerkiksi vetäytymispää-

Kuva 9

töksiin, jotka on jouduttu kriisitilanteessa tekemään vapaaehtoisesti (mm venäläisten päätös heinäkuussa 1942 vetäytymisestä Kaukasukselle ja päävoimien keskittämisestä Donin pohjoispuolelle) — siis tilanteissa, joissa ei ole välitöntä vetäytymispakkoa — on ilmeistä, että näissä tapauksissa vetäytymispäätöksen julistaminen asettaa kyseisen komentajan henkiselle lujudelle huomattavasti suuremmat vaatimukset. Sotahistoria osoittaa myös pakottavan syyn puutteen tai olosuhteista piittaamattoman ”härkäpäisyyden” (Hitler — mm Büffel-vetäytyminen, Dnjepr-aseman vetäytyminen jne) usein aikaansaaneen tilanteen, jossa oikeaan aikaan suoritettu päätös laiminlyödään, vaikka se oivallettaisiinkin ainoaksi tarkoituksenmukaiseksi ja välttämättömmäksi.

Edellä olevien esimerkkien mukaan on joka tapauksessa todettava johdon ponnistelleen viimeiseen saakka taistelun keskeyttämistä ja vetäytymispäätöstä vastaan. Kun se vihdoinkin julkituottiin, ei mm poliittisella johdolla voinut olla enää vastaväitteitä esitettävänä, vaan sotilaalliselle johdolle jätettiin täysi vapaus (ja myös vastuu) synty-

neen tilanteen selvittämiseksi. Näin tullaankin erääseen vetäytymisoperaation ensimmäisistä kriisikysymyksistä. Vetäytymispäätöksestä aiheutuvat käskyt saapuvat joukoille yleensä tilanteessa, jolloin

- tuli ja elävä voima ovat äärimmilleen etupainoitettut,
- niin operatiiviset kuin taktillisetkin reservit on sidottu tai ovat sitoutumassa taisteluun,
- rintamassa saattaa olla hajalle lyötyjä, taaksepäin liikkuvia joukkoja,
- rintamassa on aukkoja, joita yritetään tukkia kokoonhaalituilla tilapäisosastoilla,
- vihollinen on saanut työnnetyksi syvän kiilan, jonka hallitseminen tuottaa paikallisille joukoille suuria vaikeuksia,
- vihollisen ylivoimainen lentoase terrorisoi selustaa ja erityisesti siellä tapahtuvaa liikennettä, komentopaikkoja jne,
- maahanlaskuhyökkäykset, kaukorakettien tuli, atomiammukset, napalmpommit jne järkyttävät selustaa.

Tunnusomaista vetäytymisoperaation lähtötilanteille on siis käyttääksemme Clausewitzin ilmaisua "gewöhnlich ist da Not an allen Ecken und Enden". Kun tähän ajatukseen lisätään vielä nykyaikaisen hyökkääjän omaksumat takaa-ajon periaatteet sekä ne suuret eroavuudet, mitä meidän organisaatiomme edellyttää esim tie- ja yleensä maaston liikkuvuudessa ja iskuvoimassa motomekanisoituun viholliseen verrattuna, voidaan helposti kuvitella, millaiselta edessä oleva vetäytymisoperaatio niin johdon kuin joukkojenkin kannalta näyttää.

III NYKYAIKAINEN TAKAA-AJO JA VETÄYTYMINEN

Tutkittaessa toisen maailmansodan jälkeen tehtyjä johtopäätöksiä hyökkäyksestä ja sen suoritusperiaatteista voidaan yleismaailmallisena toteamuksena korostaa takaa-ajon jälleen olevan hyökkäysoperaation erottamattoman osan, joka seuraa välittömästi ratkaisevaa murto-operaatiota ja jonka päämääränä on väistyvän vihollisen saartaminen ja tuhoaminen. Mm Neuvostoliitossa käsitetään "takaa-ajon olevan nykyaikaisen hyökkäysoperaation elementillisen osan ja samalla sen vastuullisimman vaiheen".¹

¹ Ev P Boldyrev: Operatiivinen takaa-ajo; Krasnaja Zvezda 1945

Nykyaikainen hyökkääjä ei näe siis hyökkäystä ainoastaan puolustajan asemien murtamisena, vaan myös jo hyökkäyksen alkuvalmisteluista lähtien takaa-ajon sen erottamattomana osana. Toisen maailmansodan kokemukset ovat nimittäin osoittaneet, että

- ilman huolellisia ennakkovalmisteluja takaa-ajo ei tule onnistumaan,
- on epäedullista ryhtyä järjestämään takaa-ajoa hetkellä, jolloin vihollinen on jo aloittanut vetäytymisensä ja että
- takaa-ajo on harvoin alkanut vihollisen tarkoituksellisesti vetäytyessä (vrt kohta II); yleensä se on pystytty aloittamaan vasta murren ja operatiivisessa syvyydessä tapahtuneen vihollisen voimien lyömisensä seurauksena.

Takaa-ajon onnistumisen katsotaan sodan kokemusten mukaan riippuvan näin ollen suuresti siitä, miten voimakas isku viholliselle murren yhteydessä annetaan, ts vihollisen puolustus on ennen menestyksellistä takaa-ajoa järkyttävä perustuksiaan myöten.

Takaa-ajon ollessa vetäytymisen selvänä vastatekijänä on takaa-ajon päämäärien — vihollisen saartaminen ja tuhoaminen — saavuttamiseksi takaa-ajavien joukkojen ennen kaikkea

- pyrittävä nopeasti tuhoamaan vetäytyvän vihollisen jälkiosastot,
- estettävä vihollinen saamasta päävoimiaan pois niiden iskujen alta,
- edettävä häikäilemättä vihollisen päävoimien vetäytymisteille jne.

Takaa-ajossa vaaditaan näin ollen rohkeaa voimain jännittämistä, keskeytymätöntä toimintaa sekä päivällä että yöllä ja kaikkien johtajien laajaa aloitekykyä. Neuvostoliiton takaa-ajon jatkuvuutta ja sen piirteitä kuvaa erinomaisesti eräs v 1943 annettu käsky: ”— — — yhtäjaksoisesti ja itsepäisesti on vihollista ajettava takaa, ei saa antaa sen ryhmittä puolustuslinjoille, ei saa antaa sille lepoa ei yöllä eikä päivällä, on katkaistava vihollisen yhteystiet, saarrettava vihollinen ja tuhottava se, jos se kieltäytyy laskemasta aseitaan.”

Ratkaisevaa osaa takaa-ajossa esittävät kevyet joukot, koska ne omaavat suuren liikkuvuuden ja laajan toimintasäteen, mikä tekee mahdolliseksi niille sopivassa maastossa takaa-ajon suurella voimalla ja

nopeudella sekä huomattavan syvälle. Jo etukäteen koottuina ja ryhmitettyinä sellaisille alueille, mistä ne voivat siirtyä nopeasti mihin murtokohtaan tahansa, takaa-ajo-osastot syöksyvät eteenpäin pitkällisiin rintamataisteluihin ryhtymättä, pirstoen vetäytyvät joukot eristettyihin osiin ja saartaen ne.

Juuri hyökkääjän liikkuvat, panssaroidut joukot muodostavat täkäläisissäkin oloissa toimittaessa yhden vetäytymisoperaation suurimmista vaaroista pyrkiessään rintamatakaa-ajolla "ajamaan joukkojemme yli" ja samanaikaisesti saarrostustakaa-ajolla ehtimään vetäytyvien joukkojemme edelle selustassa. Kun tähän lisätään vielä tulevaisuuden mahdollisuudet saarrostaa vetäytyvät joukot myös ilmasta, lentoseen "selvänäköisyys" ja terrorisoiva vaikutus sekä vielä atomiaikakauden joukkotuhoamismahdollisuudet, voidaan helposti spekuloida niitä edellytyksiä, joita takaa-ajo liikkeensä nopeuttamiseksi saattaa käyttää hyväkseen.

Takaa-ajon ja samalla vetäytymisen nopeutta käsiteltäessä on syytä kuitenkin korostaa, että kaikissa tapauksissa avaintekijänä on sittenkin taisteleva joukko eivätkä suinkaan pelkät doktriinit ja teknilliset edellytykset.

Mielenkiintoisina lukuina, jotka sellaisenaan luovat myös pohjaa kysymyksen asettelulle, esitettäköön tässä yhteydessä toisen maailmansodan sotaretkien etenemisnopeuksia Euroopassa (kuva 10). Koska Karjalan kannaksen viivytysoperaation tempo kaikkine seuraamuksineen on meille suomalaisille läheinen sekä liiankin karvasmakuinen ja koska sen suoritusta on todennäköisesti liiaksi moitittu, todettakoon tämän taulukon perusteella eräänlaisena lohtuna se, että muualla tämä taaksepäin suuntautuva vyöry oli useissa tapauksissa keskimääräiseltä nopeudeltaan melkeinpä kolminkertainen. Ei ole näin ollen ihmeteltävä sitä sekasortoa ja niitä valtavia menetyksiä, mitä kyseisten sotaretkien aikana mm manner-Euroopassa sattui. Samalla saamme summittaisia vertailukohtia vielä hallittavissa olevan vetäytymisoperaation maksiminopeuksille.

Sodankäynnin alalla ei voida kuitenkaan kiteyttää minkäänlaisia vakiolukuja. Tästä ja taistelevan joukon ratkaisevasta osuudesta antavat vuorostaan Pohjois-Suomesta v 1944 poimitut luvut selvän viitteen.

Sotaretkien etenemisnopeuksia toisessa maailmansodassa

Sotaretki	Kesto aika	Etenemismatka	Km	Vrk:ien luku	Vuorokautinen etenemisnopeus	
Saksa-Hollanti	10. 5.—15. 5. 40	Wessel—Hilversum	150	6	25 km	Keski- määrin 25 km/ vrk
Saksa—Belgia	10. 5.—28. 5. 40	Kerf—Dünkirchen	200	19	11 km	
Saksa—Ranska	18. 5.—24. 6. 40	Trier—St Quentin-Angouleme	700	38	18 km	
Saksa—Jugoslavia	6. 4. —17. 4. 41	U. Bramburg—Sarajevo	400	12	35 km	
Saksa—Kreikka	17. 4.—30. 4. 41	Ostro—Ateena	400	14	29 km	
Saksa—SSSR*)	22. 6.— 5. 9. 41	Beuthen—Stalingrad	1850	76	24 km	Keski- määrin 3 km/ vrk
SSSR—Saksa*)	2. 2. 43—26. 4. 45	Stalingrad—Dresden	2150	815	2,64 km	
Liittoutuneiden sotaretki lännessä*)	5. 6. 44—26. 4. 45	Bretagne—Thorgau	1100	326	3,40 km	
italian sotaretki	3. 9. 43— 2. 5. 45	Reggio—Meran	1800	608	3,00 km	
SSSR—Suomi	9. 6.—20. 6. 44	Rajajoki—Tali	100	12	8,8 km	

*) Ei voida pitää yhtenäisinä operaatioina

Kuva 10

— Rajajääkäriprikaati eteni vajaassa kuukaudessa Kajaanin seudulta Savukoskelle (yli 500 km) nopeuden ollessa keskimäärin 20 km/vrk

— PsD:n jääkärijoukot etenivät 54 vrk:ssa yli 750 km Ylikinnin-
gistä valtakunnan rajalle Utsjoelle keskimääräisen etenemisno-
peuden ollessa n 14 km/vrk.

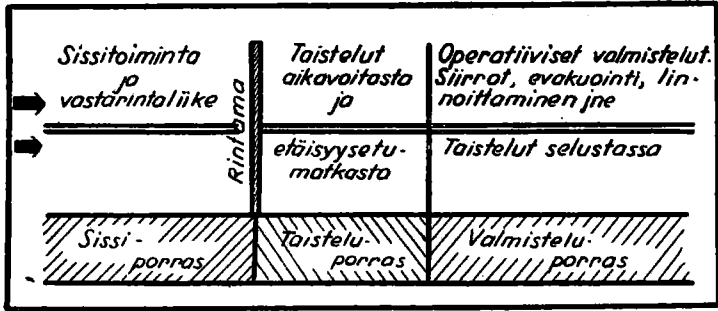
Varsin suuresta keskimääräisestä vetäytymisnopeudesta huolimatta onnistui saksalaisten 200.000-miehisen vuoristoarmeijan vetäytyä suurine materiaalivarastoineen erinomaisesti, vaikka ulkonaiset olosuhteet olivat erittäin vaikeat. Ratkaisevasti tähän vaikutti se, että vetäytymisen tiedustelut ja valmistelut aloitettiin jo syyskuussa v 1943. Suunnitelmallisuus aikaansaatiin näin ollen noin vuoden kestäneillä ennakovalmisteluilla.

IV VETÄYTYMISOPERAATION LUONTEENOMAISIA PIIRTEITÄ

1. Yleistä

Otettaessa huomioon kaksi niinkin vastakkaista päätöstä kuin ovat takaa-ajopäätös ja vetäytymispäätös, on edessä kaksi antipodia, joiden keskinäisessä kamppailussa alkuhetkistä alkaen vaaka saattaa helposti kallistua hyökkääjän eduksi. Varmasti lopputulos on tämä, jos ei jo ennakkolta ole oivallettu vetäytymisoperaation piirteitä ja sen suorituksen rytmiä, joissa kokonaistoiminnan täytyy suunnitelmallisesti koostua useista toisiinsa nähden mitä läheisimmässä vuorovaiikutuksessa esiintyvistä taistelu- ja muista toiminnoista, joiden tarkoituksena on saada päävoimat mahdollisimman operaatiokelpoisina uutta tehtävänsä suorittamaan.

Vetäytymisoperaatiossa käsite operaatiopohja ja sen luominen saa muihin operaatiolajeihin verrattuna niin paikkaan kuin aikaankin nähden huomattavasti laaja-alaisemman merkityksen. Tämä ei rajoitu pelkkään edellytysten luomiseen rintamassa ja sen välittömässä läheisyydessä, vaan merkitsee laajoja valmisteluja myös pitkällä syvyydessä, jotka on saatettava toteuttamisasteeseen portaittain viimeistään samanaikaisesti kun etulinjassa taistelu vetäytymisen lähötkuopista on alkanut. Lisäksi tähän liittyy vanha, mutta kuitenkin uusimuotoinen syvyysporrastus, ts laaja ja häikäilemätön sissitoiminta muodostamaan syvyyttä vetäytymisoperaatiolle vihollisen selustassa. Kyseessä on siis portaittainen syvyysoperaatio, jonka kuva voisi olla seuraava.

Kuva 11

Ennen kuin vetäytymisoperaatio voidaan hallitusti aloittaa, on valmistettava kolme toimenpidettä:

- vetäytymisen suojaaminen rintamassa, avoimilla sivustoilla ja selustassa,
- huollon järjestely vetäytymisteillä ja -suunnissa (myös sissitoimintaa tukeva) sekä
- evakuointikuljetusten nopea ja johdettu suoritus.

Nämä valmistelut vaativat aikaa, mikä onkin vetäytymisen operatiopohjan luomisessa ratkaiseva. Mikäli valmisteluihin ei ole syystä tai toisesta pystytty ajoissa ryhtymään, on kulloinkin tarvittava aika hankittava väkivalloin — siis taistelemalla.

Näiden kehysten puitteissa on niin valmistelujen kuin suorituksenkin suhteen otettava huomioon seuraavat perustavaa laatua olevat näkökohdat:

- a. Vetäytymisoperaatio on pyrittävä aloittamaan ns suorasta lähtölinjasta, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen kaikkea tilanteen väliaikaista vakauttamista etulinjassa ja operaation aloittamista mahdollisimman tasaisesti pitkin rintamaa. Taistelun keskeyttäminen on yleensä sitä vaikeampaa, mitä lähempänä ratkaisu puoleen taikka toiseen on.
- b. Ratkaisevan tärkeänä osana tulee aina olemaan ankara taistelu aikavoitosta ja etäisyysetumatkasta. Elävän voiman ja tulen tarve näiden saavuttamiseksi on joka tilan-

teessa erilainen ja vaikeasti määritettävissä, koska näissä taisteluissa

- ratkaistaan mahdollisuudet päävoimien siirroille ja
  - vihollinen useimmissa tapauksissa hallitsee ylivoimallaan aloitteen ja yllätyksen etuja.
- c. On oltava valmiina tilanteen siihen pakottaessa siirtymään vaivoinkin voimin viivytykseen määräajaksi päämääränä kuitenkin se, että heti tilanteen salliessa ryhmytyksen etupainoisuutta nopeasti vähennetään siirtämällä irtisaadut voimat pitkin harppauksin taaksepäin.
- d. Marssi-, kuljetus- ja liikenneteknillisiin seikkoihin taktillisten ohella kiinnitetään alkuvaiheista alkaen erityinen huomio.
- e. Varsinaisiin taistelutoimintoihin kuulumattomat varastot, materiaali jne kuljetetaan kaikkia mahdollisuuksia käyttäen pois tulevalta operaatioalueelta.
- f. Vihollisen haltuun luovutettavan maa-alueen kaikki sotilaallisesti tärkeät laitteet hävitetään perusteellisesti sekä kaikin keinoin pyritään hidastamaan ja vaikeuttamaan vihollisen toimintaa myös sen selustassa.
- g. Oman väestön evakuointi toteutetaan kylmästi harkiten.

Tässä yhteydessä korostettakoon vielä, ettemme vetäytymisoperaatiossa voi koskaan täydellisesti turvautua metsien ja yleensä peitteisen maastomme pelastaviin ominaisuuksiin. Operaatioalueillamme voi aina olla myös aukeaa maastoa, vaarallisia teiden suuntia, viholliselle edullisia ja syvällekin selustaamme ulottuvia hyökkäysreittejä jne. Lisäksi on selvää, että vihollinen jatkaessaan menestyksellistä murto-operaatiotaan ja pannahsaan takaa-ajokoneistonsa liikkeelle valitsee juuri ne alueet, mitkä sille ovat edullisimmat. Näin ollen vetäytyjä ei voi niinkään helposti itse valita kulloistakin taistelumaastoa, vaan joutuu yleensä ottamaan vastaan hyökkääjän antaman haasteen usein juuri siellä, missä sitä vähiten on toivonut. Meidän on siis

ensiksi tunnettava ja tunnustettava ne vaikeudet, mitkä varsinkin aukeassa ja runsasteisessä maastossa ovat edessämme jouduessamme vetäytymään,
toiseksi ymmärrettävä, että ratkaisuvapautemme vetäytymisen aikana on erittäin vähäinen.

2. Voiman yleinen käyttöperiaate

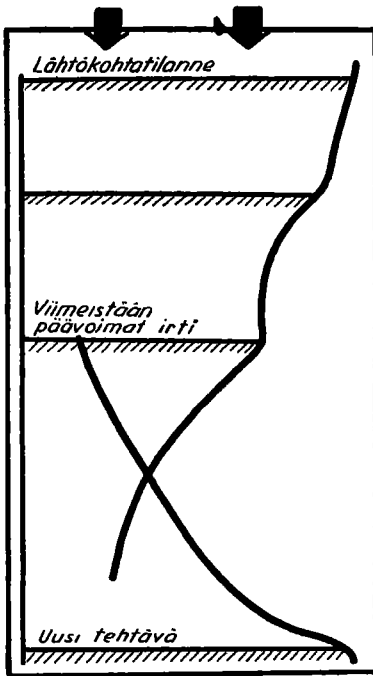
Puuttumatta vetäytymisoperaation rakenteelliseen yleisjärjestelyyn ja vaihteleviin ulkonaisiin muotoihin erilaisine linjoinen ja asemineen, joihin tukeutuen vetäytymiselle pyritään luomaan edellytykset yleensä sekä erityisesti suojaamaan päävoimien siirrot, todettakoon, ettei vetäytymisoperaatiossa voida perustaa mitään tarkkoihin ennakkolaskelmiin, koska alivoimainen ei pysty niitä yleensä noudattamaan. Tällä ei tarkoiteta suinkaan ennakkolaskelmien ja suunnitelmien olevan turhia ja sellaisenaan hylättäviä, vaan sitä, ettei vetäytymisen suoritus voi koskaan olla doktrinääristä eikä kaavamaista. Kussakin tilanteessa on pystyttävä nopeasti mukautumaan olosuhteiden sanelemiin vaatimuksiin ja tarvittaessa vieläpä muuttamaan koko vetäytymisidea vaihtuneiden realiteettien mukaiseksi.

Kuitenkin vetäytymisen käsite ja sen sisältö sellaisenaan sekä toisen maailmansodan antamat kokemukset viittaavat selvästi portaittaiseen syvyysoperaatioon, missä käytössä oleva voimamäärä pyritään saamaan alkuryhmyksestään erilaisten ja taisteluiltaan erivivahteisten välivaiheiden kautta itselle edullisimmissa olosuhteissa jälleen maksimitheonsa.

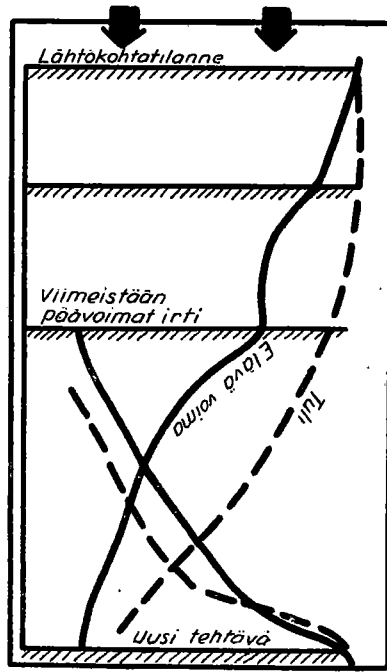
Kun tarkastellaan teoreettisesti voimavaikutuksen periaatteellista kehittymistä vetäytymisoperaatiossa, voidaan päätyä seuraaviin johtojatuksiin.

a. Elävän voiman osalta

Seuraavan, alkeellisen graafisen esityksen mukaisesti ryhmytyksen etupainoisuus elävän voiman osalta heikkenee portaittain jatkuvasti vaihtuen vähitellen — viimeistään alueella, missä tai mihin mennessä päävoimat on päätetty tai voitu irrottaa — jyrkästikin takapainoisuudeksi sekä palaten operaation pätekohtadassa jälleen etupainoisuuteen.

Kuva 12

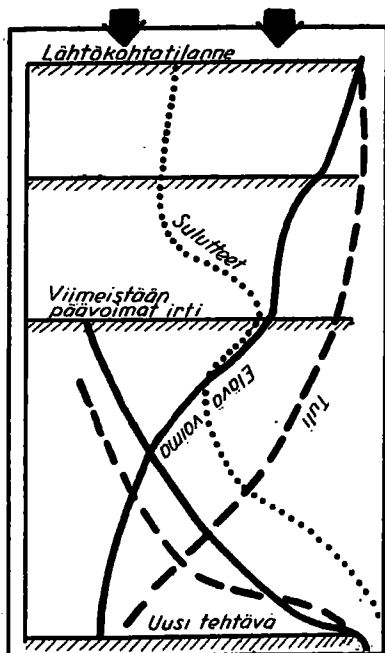
Kuva 13

Tämä johtava periaate elävän voiman käytössä muodostaa vetäytymisoperaation punaisen langan. Jos sitä ei voida jostain syystä noudattaa, lopputuloksena on aina vaara joutua suhteettoman vahvoihin voimiin viivytystaisteluihin. Joukkojemme vähyys ja toiminta-alueittemme suhteellinen laajuus tulee tuottamaan tässä suhteessa aina erinomaisen suuria vaikeuksia, jopa olosuhteiden pakosta joskus muuttamaan suunnitellun vetäytymisen puhtaaksi viivytysoperaatioksikin.

b. Maarintaman raskaan tulen osalta

Tässä suhteessa siirtyminen ei voi tapahtua rinnan elävän voiman kanssa, koska tulen osuus päävoimien siirtojen turvaamisessa on ratkaisevimpiä tekijöitä. Niinpä tulen voima pysyy etupainoisena suurimman osan operaatioajasta vähentyen vasta operaation loppuvaiheissa, joiden päättyessä tuli äkkiä kohotetaan huippuunsa. Periaat-

teessa tämä ns takapainoisuusvaihe pitäisi saada mahdollisimman lyhytaikaiseksi, mitä varten ennakkovalmistelut takana on saatettava ajoissa päätökseen.

Kuva 14

c. Sulutteiden osalta

Sulutteiden voimavaikutuksen kehittymisen osalta on todettava johdonmukainen taistelu syvyydessä vihollisen suurta tieliikkuvuutta vastaan sekä samalla omalta osalta edellytysten luominen päävoimien irrottamiseksi ja niiden siirtojen suojaamiseksi. Näin suluttamista joudutaan heti vetäytymisoperaation alkaessa harventamaan syvyyden luomiseksi ja päävoimien irrottamisen suojaamiseksi. Toisen huipun muodostavat operaation loppuvaiheet, jolloin suluttamisen voimavaikutuksen on kohottava maksimiinsa.

d. Lentojoukkojemme käytön osalta olisi yleisenä

periaatteena pidettävä rynnäkkösuorituksia irtautumisen tukemiseksi ja eri asemissa sekä linjoissa taisteltaessa. Ajoittain tilanteen niin sallissa voidaan pyrkiä välialueilla vahvistamaan siellä pääosin toimivan ilmatorjuntatykistön tulta ja suojaamaan joukkojen siirtoja, mutta operaation loppuvaiheessa tulevat rynnäkkösuoritukset taas etualalle. Lentojoukkojen suorittama tiedustelu liittyy tietenkin tärkeänä osana edellä esitettyyn toimintaan.

e. Yhteystarpeen osalta ovat määrävinä elävän voiman ja tulen kokonaiskäytön ideat. Yhteystarve on suurimmillaan yleensä irtautumisvaiheessa ja välittömästi sen jälkeen. Päävoimien irtautu-

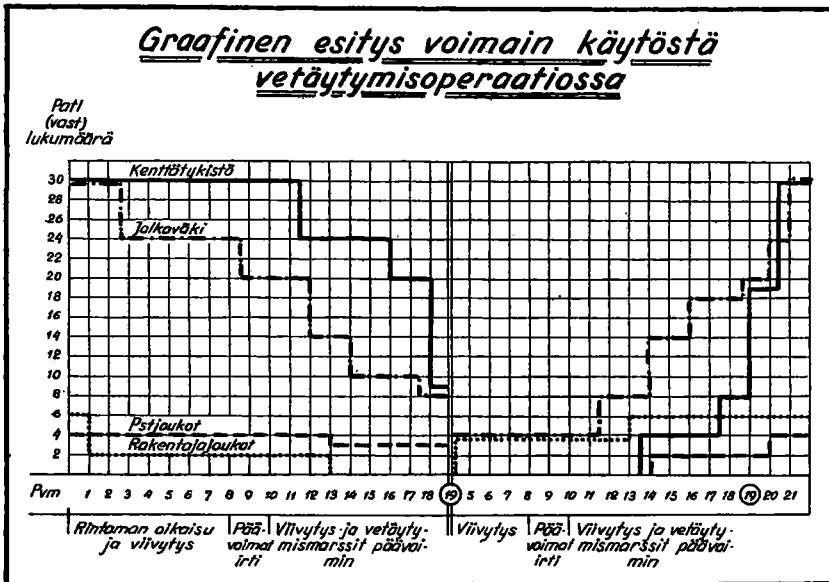
tua yhteistarve jonkin verran vähenee, mutta kasvaa uudelleen operaation loppuvaiheessa. Yhteistarpeen tyydyttämisessä voidaan siis erottaa kolme vaihetta:

- toimenpiteet joukkojen irtautumisen johtamiseksi,
- päävoimien marssien ja selustan kuljetusten sekä liikenteen säännöstelyn suorittamiseksi tähtäävä yhteyksien järjestely ja
- vetäytymisoperaation loppuvaiheiden ja uuden tehtävän vaatimusten mukainen yhteyksien järjestely.

Näiden on kuljetettava aina varsinaisten operaatiovaiheiden edellä.

f. Yhdistelmä

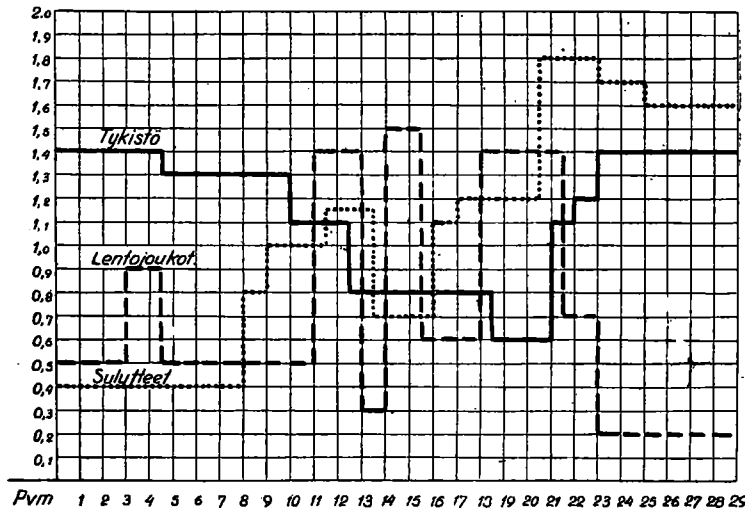
Täydentääksemme teorianmuodostusta voimain yleisistä käyttöperiaatteista vetäytymisoperaatioissa on tutkimukseen liitetty pari graafista esitystä havainnollistamaan voimain käyttöä yleensä (kuva 15) sekä tulen kokonaiskäyttöä (kuva 16) sellaisena kuin ne esiintyvät eräässä armeijan puiteissa suoritetussa ja puolustukseen päättyneessä karttatarjoitusoperaatioissa v 1950.

Kuva 15

Graafinen esitys tulen kokonaiskäytöstä vetäytymisoperaatiossa

Tuliyksikköä ¹⁾

1) Grafiikassa käytetty teoreettinen 1,0 tuliyksikköä vastaa

- kenttätykistöllä 1 psto 10 rintamakilometriä kohti
- pionjoukoilla 1 miina-anos / 10 km
- lentojoukoilla 1 lntlv:n rynnäkkösuoritus 10 rintamakilometriä kohti

KUVA 16

Pvm	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	17	13	19	21	22	23	24	25	26	27	28	29
	Rintaman aikaisu ja viivytys					Päävoimat Viivytys ja vetäytymis- marssit päävoimin										Taistelu taemmassa asemassa											

Edellä esitetyn perusteella voidaan voimankäyttöperiaatteiden osalta korostaa seuraavaa.

- Maarintaman raskas tuli on korvaamassa elävän voiman vähyyttä suurimman osan operaatioajasta.
- Kun elävän voiman määrä ja maarintaman raskas tuli ovat pienimmillään, on sulutteiden ja lentorynnäköiden osuus ratkaiseva.
- Panssaritorjuntajoukkojen vähyyttä ja niiden käyttöperiaatteen tasaisuutta vahvistavat syvyydessä voimakkaasti kohoavat sulutteet.
- Operaation loppuvaiheissa ennen uutta tehtävää on kaiken oltava valmiina, koska ensimmäiset torjuntataistelut täällä ovat yleensä ratkaisevia.

Huomautettakoon edelleen, että kaavamaisuus voimain käytössä vetäytymisoperaatiossakin on vaarallista ja tuomittavaa. Joka tapauksessa suunnitelmallisuus on ratkaisevaa, koska suunnittelematon ja heikosti suojattu vetäytyminen voi helposti ja nopeasti johtaa päävoimien sitoutumiseen ratkaisutaisteluihinkin, luovutettavan alueen tyhjentämisen epäonnistumiseen, naapurijoukkojen sivustojen jäämiseen avoimiksi, vastahyökkäykseen varatun reservin ennenaikaiseen käyttöön jne. Korostettakoon vielä, että edellytykset vetäytymisoperaation suunnitelmallisuudelle on useasti raivokkain taisteluin luotava.

3. Irtautumisen problematiikkaa

Vetäytymistä järjestettäessä on ennen kaikkea turvattava taistelusta irtautuminen, missä paitsi aikavoittoa on heti alusta alkaen saavutettava myös etäisyys-etumatkaa. Irtautuminen taas käsittää yksinkertaisesti sen, että osalla voimista (ennen kaikkea raskaalla tulella) suojataan rintaman suunta ja pyritään päävoimat siirtämään tasaisesti ja mahdollisimman samanaikaisesti taistelualueelta sellaisille alueille, mitkä ovat vihollisen välittömän vaikutuspiirin ulkopuolella. Vihollisen ylivoimaisuuden vuoksi irtautuminen on suoritettava salassa ja yllättäen, sillä yllätys on myös irtautumisen ja samalla koko

vetäytymisoperaation onnistumisen eräitä perusedellytyksiä.

Periaate on siis selvä ja yksinkertainen. Mutta itse irtautumisen suoritus eri johtoportaiden näkösektorista tarkkaillen on varsin erilainen. Esimerkiksi armeija ja armeijakunta eivät meillä yleensä pysty irtautumaan vihollisesta. Ne irtautuvat ainoastaan tietyistä maastoalueista ja asemista. Sitä vastoin jo prikaati pystyy irtautumaan vihollisestakin, kuitenkin usein vasta armeijakunnan toimenpiteiden avustamana.

Näin ollen irtautuminen vetäytymisoperaatiossa sen ensimmäisenä vaiheena ja yleisenä edellytyksenä on suoritukseltaan varsin monivaihteinen ja vaikea sekä vaatii aina paitsi ankaraa taistelua myös aikaa ja tilaa. Emme voi enää nykyaikana lähteä siitä, että joukot voidaan vetää suoraviivaisesti taakse keskeyttämällä yksinkertaisesti taistelu ja jättämällä vihollinen mahdollisuuksineen huomioon ottamatta. Meidän on lähdettävä siitä, että aikomuksemme paljastuvat ehkä hyvinkin nopeasti viholliselle, jolloin sen hyökkäyskoneisto on täydessä voimassaan ennen pitkää liikkeellä. Tällöin irtautumisessa on muistettava erityisesti, että

- aikaa järjestelyihin on yleensä vähän,
- vihollinen aloitteen ja ylivoiman omaavana on nopea sekä saattaa jatkuvasti kehittää hyökkäystään uusiin ja yllättäviin suuntiin,
- oma selusta voi milloin tahansa joutua sekä maalta että ilmasta kohdistuvien yllättävien ja kiusallisten hyökkäysten kohteeksi (mm ml- ja atomihyökkäykset),
- ollaan jatkuvasti ajan kulumisen mukana joutumassa yhä epäedullisempaan tilanteeseen ja
- riittävä toimintavapaus on kaikissa tapauksissa hankittava.

Yleisimpinä toimenpiteinä voivat tällöin olla mm:

- rintaman nopea oikaiseminen joukkojen saamiseksi edullisempaan lähtöasemaan tai rintaman kaventamiseksi ja voimien irrottamiseksi,
- vastaanottoaseman tai -linjan (useampienkin) miehittäminen taempaan,

- yllättäen puolustuksesta edullisia olosuhteita hyväksi käyttäen suoritettu suoraviivainen irtautuminen,
- paikalliset vastahyökkäykset, joiden turvin irtautuminen aloitetaan sekä
- pelkän tulen keskittäminen elävän voiman saamiseksi irti.

Mikä tai mitkä näistä kulloinkin tulevat kyseeseen, riippuu vuorostaan olennaisesti kolmesta perustekijästä:

- vihollisen ylivoimasta panssarointiin, tuleen ja liikkeeseen nähden,
- maastosta ja topografisista olosuhteista yleensä; avoin ja runsasteinen maasto toisaalta edistää vihollisen ylivoiman vaikutusta ja toisaalta heikentää omien joukkojen aktiivisia toimintamahdollisuuksia ja
- vuodenajan valoisuudesta ja yleensä sääolosuhteista.

Jos edellä mainitut tekijät ovat itselle positiivisia, on myös irtautuminen yleisesti ottaen vähemmän vaikeaa. Mutta näiden tekijöiden vaikuttaessa negatiivisesti on edessämme varsin raskas ja monimutkainen tehtävä. Mitään sääntöjä ei voida tietenkään muotoilla, mutta joka tapauksessa on edullista ja välttämätöntäkin tutkia kysymystä tilanteen puitteissa, jolloin vetäytymisoperaation startti — irtautumisvaihe — joudutaan suorittamaan äärimmäisen kriisin vallitessa.

Tällöin on selvää, ettemme voi nähdä irtautumista yksinkertaisena taistelun keskeyttämisenä ja joukkojen pääosien suoraviivaisena irrottamisena taemmas uutta tehtävää varten, ts pelkkänä alueen luovutuksena. Tämä voi tulla kyseeseen pienien yksikköjen irtautumisessa, mutta suuremmissa puitteissa toimittaessa lienee ainoa menettelytapa vaihteittainen irtautuminen, joka sellaisenaan muodostaa oman, sangen monimutkaisen operaatiiovaiheen. Tämä vaihteittaisuus merkitsee yleensä tilanteen vakauttamista rintamassa joko staattisena torjuntana tai taaksepäin suuntautuvana rintamanoikaisutaisteluna sekä samanaikaisesti taemman aseman tai asemien määrittämistä, joiden turvin pyritään,

- lopullisesti irrottamaan elävän voiman pääosa,
- toteuttamaan painopisteen siirrot tilanteen kehittymisen mukaisesti sekä

— yleensä säännöstelemään omia taaksepäin suuntautuvia toimintoja ja liikkeitä.

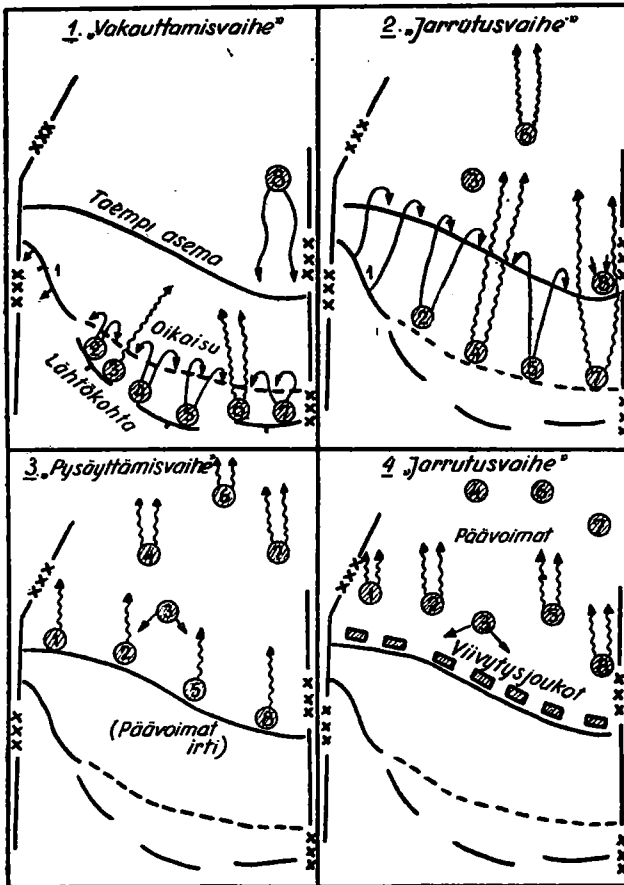
Meikäläiset resurssit eivät salli yleensä taempien asemien miehittämistä irti olevin joukoin ennakolta, koska vetäytymisoperaation alkuvaiheen taistelut saattavat vaatia suurimman osan käytössä olevista voimista. Toisaalta taas taempien asemien, ainakin niiden päätoimintasuunnissa sijaitsevien osien ennakkomiehityksen tarve ja välttämättömyys on ilmeinen. Useissa tapauksissa ainoa mahdollisuus onkin suunnata vähäiset reservit suoraan taempaan asemaan ja vahventaa tätä vielä edestä jo taisteluun sitoutuneilla voimilla. Näin voimien kokonaisryhmitys vetäytymisoperaation alkuvaiheissa joudutaan työntämään usein vahvasti etupainoiseksi, jotta luotaisiin edellytykset sellaiseen taisteluvoimaan ja tilanteeseen, minkä avulla päävoimien irtautuminen lopulta kävisi mahdolliseksi. Kyseessä on siis johdonmukainen pyrkimys irtautumiseen portaittain eri aikoina ja määrääalueilla operaatiotilan syvyydessä.

Kaavamaisesti tämä voitaisiin esittää oheisen kuvasarjan tapaan (kuva 17).

Keskeisinä kysymyksinä ovat tällöin seuraavat.

- a. Mikäli taempi asema voidaan etukäteen miehittää taistelusta irti olevin joukoin, on yleensä saavutettava vain sellainen aika-voitto, minkä kyseisten joukkojen siirtyminen, ryhmittäminen ja kiireiset puolustusvalmistelut vaativat. Etäisyysmatkan saavuttaminen ei tässä tapauksessa tuota yleensä myöskään voitattomia vaikeuksia. Kuitenkin on taisteltava siten, ettei murtoja rintamassa ja samalla selustaan suuntautuvia syöksyjä pääse syntymään eikä missään tapauksessa vihollista päästetä omien taaksepäin siirtyvien joukkojen seassa taempaan asemaan.
- b. Milloin vetäytymään siirtyvän joukon on pääasiallisesti omin voimin miehittävä taempi asema, on aikavoiton ja etäisyysmatkan saavuttaminen tietenkin kokonaan toista vaikeusluokkaa. Tällöin lähtökohtana laskelmille on pidettävä mm:

— minkä suuruinen on taemman aseman tai sen osien taisteluarvo (topografia, linnoittaminen jne),

Kuva 17

- paljonko taemmassa asemassa tarvitaan ja paljonko sinne uskal-
letaan etulinjan taisteluja ratkaisevasti vaarantamatta irrottaa
joukkoja,
- milloin irrotettavat joukot ovat edes välttävässä taisteluvالمي-
udessa taemmassa asemassa,
- missä pääasiallinen aikavoitto pyritään saavuttamaan — taem-
massa asemassako vai sen edessä suoritettavien taisteluin ja
- kuinka paljon aikaa vaatii tavallisesti etupainoisen tarvekepor-
rastuksen ja huoltolaitosten siirrot.

- c. Edelliseen liittyy olennaisesti myös kysymys taemman aseman etäisyydestä alkuperäisistä asemista — siis etulinjasta. Kysymys on varsin monisäikeinen ja laaja, mutta suuntaa antavana, nimenomaan nykyisen taisteluliikkuvuuden aikana, uskalletta-
neen esittää seuraava yksinkertainen ja melko varovainen las-
kelma. Olettaen, että raskaiden taisteluiden uuvuttamaltakin ja
jatkuvan ilmauhkan alaiselta suomalaiselta joukolta voidaan vaa-
tia 30 km:n marssi vuorokaudessa ja että vihollisen hyökkäys-
nopeus varovasti laskien olisi 10 km/vrk, voitaisiin teoreetti-
sesti päätellä taemman aseman etäisyysminimin olevan 30 km.
Tällöin siirtynyt joukko olisi jo taemmassa asemassa edes vält-
tävässä valmiudessa vastaanottamaan vihollisen (marssit, ryh-
mittyminen ja alkuvalmistelut — kukin vuorokauden). — Vali-
tettavaa kuitenkin sotataidon alalla on se, että aritmetiikka on
tarkoitettu vain sitä palvelemaan, mutta ei määräämään abso-
luuttista ratkaisua.
- d. Meidän on otettava operaatioissamme huomioon useimmissa ta-
pauksissa jalan marssivat yhtymämme sekä enemmän tai vähem-
män moottoroitu ja panssaroitu vihollinen. Tämä vaatii itsellem-
me epäedullisessa maastossa pari periaatteellista korostusta irtau-
tumisen suhteen.
- Toisaalta on saatava nopeasti kevyet joukot irti, mutta toisaalta
taas taistelu aikavoitosta ja etäisyys-etumatkasta irtautumista
seuraavissa vaiheissa vaatii jos mikään keveitä joukkoja. Tämä
paradoksi on korjattavissa ainoastaan tilapäistoimenpitein.
  - Rommel mainitsee eräässä yhteydessä mm, että moottoroitua
ja panssaroitua vihollista vastaan on ei-moottoroidulla yhtymällä
arvoa vain ennakoilta linnoitetuissa asemissa; heti kun tällaiset
asemat on murrettu tai saarrettu ja yhtymien on pakko irtautua,
ovat ne moottoroidun vihollisen avuton saalis.¹ Onneksi tämä
ilmaisu on syntynyt Afrikan aavikoilla, mutta osoittaa selvästi,
mistä seikasta kesä 1944 myös jo antoi viitteitä meille, että
vaikeudet kasvavat jyrkästi heti irtautumisen
jälkeen. Näin ollen yleinen uskomus, ettei irtautumisen jäl-

¹ Desmond Young: Rommel, Tammi 1950, s 269

keen enää tarvitsisikaan vakavasti taistella, on karsittava ajatuksista ja opetettava irtautumisen päättymisen päinvastoin merkitsevän vasta taistelun alkamista.

4. Aikavoitosta ja etäisyysmatkasta

a. Jälkijoukko — viivytysjoukko

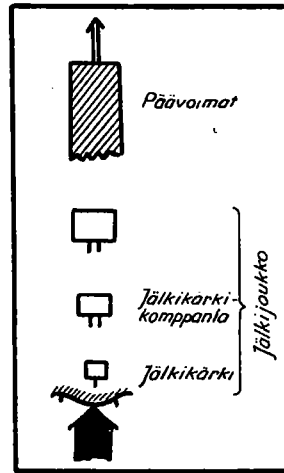
Päävoimien irtautuminen suoritetaan "taisteluosastojen turvin, jotka myöhemmin jälkijoukkoina toimien suojaavat vetäytymismarssin". Jälkijoukko taas merkitsee vähintään kaksi komppaniaa käsittävää marssinvarmistusosastoa, joka puolestaan jakaantuu jälkikärkikomppaniaan sekä noin joukkueen vahvuiseen jälkikärkeen. Ideaa havainnollistaa kaavakuva (kuva 18). Aikaisemmin jo viitattiin ohjesääntöjen käsittelevän vetäytymistä selvästi marssin tapaisena liikkeenä ja epäilemättä aliarvioivan päävoimien siirtymisen suojaamistehtävän vaikeutta. Tätä väitettä korostetaan vielä toteamalla: "Koska vetäytymistä suojaavien joukkojen tehtävä rajoittuu vain päävoimien vetäytymisen suojaamiseen — —". Näin lienee asia ainoastaan itselle edullisissa olosuhteissa ja vihollisen ollessa harvinaisen passiivinen. Kaikissa muissa tapauksissa on ilmeisenä vaarana se, että koko vetäytyminen luhistuu kyseiseen menettelytapaan.

Kuten aikaisemmin on jo ilmennyt, tarkoituksenmukaisempaa olisi erottaa niin käsitteellisesti kuin toiminnallisestikin toisistaan.

— taakse siirrettävät joukot (siis päävoimat) ja

— näitä suojaavat joukot.

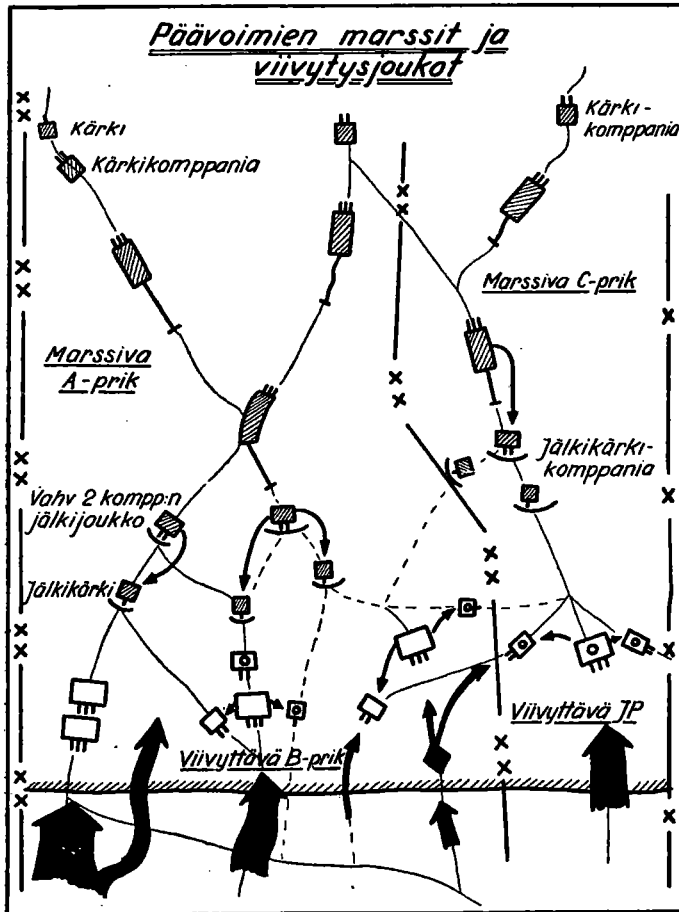
Edellisten päätehtävänä ovat siirrot ja niiden omakohtainen varmistaminen, jälkimmäisten taistelu aikavoitosta ja etäisyysmat-

Kuva 18

1 Harvennus kirjoittajan

kasta — pyrkimyksenä on siis kutistaa vihollisen hyökkäyksen nopeutta ja pakottaa se suotuisimmassa tapauksessa normaaliin jalkaväen etenemisivauhtiin. Missään tapauksessa vetäytymistä suojaavia joukkoja ei saisi kytkeä enää nykyaikana marssitaktillisiin eikä -teknillisiin käsitteisiin. Näin voitaisiin päätyä periaateratkaisuun, joka on esitetty kuvassa 19. Nykyaikana täytyy lähteä siitä, että myös jo taistelusta irtautuneiden joukkojen on itse varmistettava marssinsa joka suuntaan.

Kuva 19

Kaikkia vihollisen puolelta marssikaistoille suuntautuvia sivuteitä, panssarinuria jms eivät viivytävät joukot kykene tehokkaasti sulkemaan. Toisaalta taas selustassa yleensä on varauduttava aina niin maalta kuin ilmastakin tapahtuviin yllätyksiin ja niiden mukaisesti marssit sekä siirrot yleensä varmistettava ja taisteluvalmius säilytettävä.

Näin ollen marssiteknilliseen jälkijoukko-käsitteeseen ei liene tarkoituksenmukaista yhdistää päävoimien siirtoja viivyttäen suojaavia joukkoja.

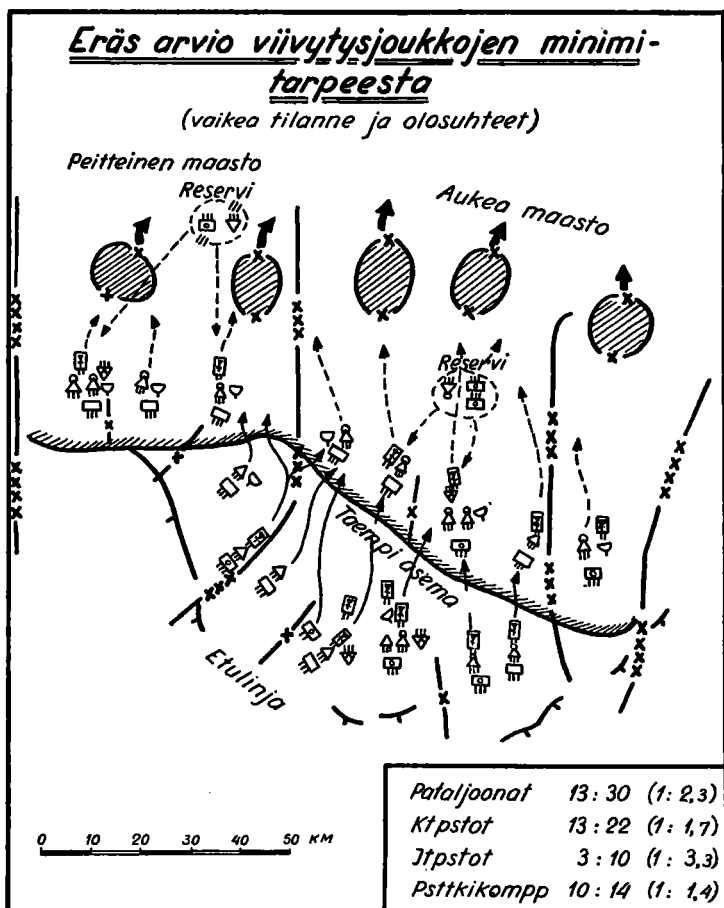
Seuraavassa perinnäinen jälkijoukko-käsite korvataan nimityksellä "viivytyksjoukot".

b. Viivytyksjoukot ja niiden taistelusta

Joka tapauksessa komentajan on löydettävä päävoimia suojaavien, siis viivyttävien joukkojen määrään ja laatuun nähden kyseistä tilannetta vaativa ratkaisu. Yleispätevää sääntöä ei voida määrällisesti esim joukko-osastoina tai -yksikköinä kiteyttää. Ehkä edullisissa maasto- ja sääolosuhteissa voidaan rajoittaa tarve 1/3 taisteluosien kokonaismäärästä. Erittäin edullisessa maastossa (esim korpiolosuhteet) voitaneen päätyä vieläkin pienempään minimimäärään. Epäedullisissa olosuhteissa on tietenkin varauduttava lisäämään viivytyksjoukkojen määrää. Edelleen tähän vaikuttaa erityisesti se, että

- näiden suorittamat taistelut muodostuvat yleensä sarjaksi suhteellisen lyhyitä ja raivokkaita, mutta usein toisistaan verrattain irrallisia osataisteluita ja
- suhteellisen pienien osastojen jättäminen ei sotakokemusten mukaan kannata, koska on osoittautunut, etteivät ne yleensä kestä takaa-ajon painetta — usein eivät edes sen uhkaakaan.

Toisen maailmansodan vetäytymisoperaatioissa suhde viivytyksjoukkojen ja taakse siirrettävien päävoimien välillä vaihteli tietenkin huomattavasti vallitsevan tilanteen ja olosuhteiden sekä vetäytymismatkan mukaisesti. Täysin teoreettisena vertailu- ja arviointikohteena esitetäkseen erään v 1954 pidetyn vetäytymisoperaation karttajarjoituksen arvio viivytyksjoukkojen minimitarpeesta tilanteessa, missä maasto, sää ja vuodenaika olivat itsellemme varsin epäedulliset ja vihollinen mate-

Kuva 20

riaalisessa sekä lukumääräsuhteessa useampikertaisesti ylivoimainen (kuva 20).

Yksinkertaisempaa on sitä vastoin kiteyttää viivytysjoukkojen laatu, koska sen määrittävät jo yleiset päämäärät ja taisteluolosuhteet — siis

- jääkärijoukot,
- kevennetty jalkaväki (pp:t ja mt),

- mt kaarituliaseistus,
- nopeasti liikkuva panssarinkauko- ja -lähitorjunta sekä
- pioneerit.

On syytä kuitenkin varoittaa, ettei ole aihetta laajoillakaan kais-toilla hakea yksinomaan liikkuvuudesta lievitystä elävän voiman vähyyteen, koska se on aina loppu-jen lopuksi keinotekoista. Liikkuvuuskysestä ei pidä myöskään samaistaa joukkojen tilapäismoottorointiin tai yleensä moot-toriajoneuvoihin, kuten usein voidaan todeta tapahtuvan. Tämän vaa-roista kenr Hermann Hölter lausuu sattuvasti: "Die Nachhuten der 6. SSGeb. Div waren richtigerweise weitgehend motorisiert. Aber in diesen "fahrbaren Untersätzen" liegt auch die Gefahr, dass die Truppe an ihnen klebt. Das ist psychologisch für den tatsächlich "Letzten am Feind" zwar verständlich, taktisch und kampftechnisch aber falsch. Der Aufklärungs- und Sicherungsschirm von Nachhuten, die sich an Strassen zurückkämpfen, muss so breit und so dicht sein, dass man selbst Herr der Strasse bleibt. Das ist nirgendwo so wichtig wie in einem reinen Waldgelände."¹

Joka tapauksessa viivytysjoukkojemme "tieliikkuvuutta" on koho-tettava jalan-marssi-asteelta nopeammaksi, mutta muistettava samalla kaikkinaisen liikkuvuuden edellytyksenä olevan aina erilaisen ja voimakkaan tulen vaatimus. Ilman voimakasta tulta vii-vytysjoukkojen taistelu muodostuu helposti pelkäksi liikkeeksi eikä saavuta perustarkoitustaan — säilyttää päävoimille toimintavapaus se-kä yhdistää toiminnan eri vaiheet joustavasti ja tehokkaasti toisiinsa.

Tulen tarvetta viivytysjoukoissa arvioitaessa on maastolla ratkai-seva merkitys. Mitä avonaisempaa maasto on, sitä suuremmaksi kas-vaa myös tulen tarve. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon tulen laadullinen soveltuvuus ja erilaisen tulen keski-näinen suhde. Kenttätykistön määrää arvioitaessa on syytä koros-taa, että se taistelujen luonteen mukaisesti sitoutuu pakostakin teiden läheisyyteen ollen siis erinomaisen alttiina vihollisen lentotoiminnalle. Toisaalta sen ampumaetäisyys ja teho ovat siksi suuret, että sen osuus ja tarve viivytysjoukkojen tukemisessa on ilmeinen. Kenttätykistön on

¹ Herman Hölter: Armee in Arktis; Bad Nauheim 1953, ss 33—34

tällöin kuitenkin oltava moottoroitua ja sen toiminnan ilmasuojattua. Viimeksi mainittu vaatimus on kenttätykistölle elintärkeä ja sitoneekin sen vähäisen ilmatorjuntatykistön voiman, mikä yleensä kyetään asettamaan viivytysojoukkojen tueksi, kenttätykistön tulitoiminnan ja siirtymisten suojaamiseksi. On nimittäin tarkoituksenmukaisempaa keskittää vähäinen ilmatorjuntatykistö pitkäaikaisestikin paikallaan taistelemaan joutuva ja lentohyökkäyksiä pysyvästi "imevän" kenttätykistön suojaksi kuin suunnata ilmatorjuntatykistö etulinjassa hajallaan ja poteroissaan taistelevan jalkaväen tueksi. Lisäksi kenttätykistön pitkä ampumaetäisyys ja laaja ampumasektori mahdollistaa aina tulituen etulinjassa leveällä rintamalla, jolloin ilmatorjuntatykistökin kenttätykistön suojana toimiessaan antaa välillisesti tehokkaamman kokonaispanoksen taisteluihin, kuin jos se olisi sidottu paikallisesti jonkin yksityisen kaistan jalkaväen suojaksi. Viivytysojoukot joutunevatkin vetäytymisoperaatioissa useimmissa tapauksissa taistelemaan omin organisin ilmatorjunta-asein. Valitettavasti nämä yksiköt aseistukseltaan omaavat meillä toistaiseksi ainoastaan symbolisen merkityksen.

Kuten aikaisemmissa yhteyksissä on jo ilmennyt, lienevät vetäytymisoperaatioissa luonteenomaisia lukuisten panssarivaunujen ja lentoujoukkojen tukemat syvätkin murrot. Vaikka yleinen sodan kokemus, että "murtautuva kiila pysäyttää vain vastahyökkäyksin", olisi ainoa pätevä meidänkin oloissamme, tarvitaan siihen kuitenkin aina tulta. Tässä ei ole tarvis suorittaa tulen erittelyä, koska pysäyttämässä tarvitaan kaikkien aselajien yhteisiä ponnistuksia, joskin kaikkein keskeisin on panssarintorjunta. Nimenomaan vetäytymisoperaation viivytysojoukoissa on heikkoa panssarinkaukotorjunta-aseistustamme varauduttava täydentämään lähitorjunta-aseiden lisäksi niin kenttä- kuin ilmatorjuntatykistölläkin sekä runsailla sulutteilla. Huomiota ansaitsevia tällöin saattavat olla seuraavat näkökohdat:

- Tykistöstä joudutaan huomattaviakin osia (kalustonmenetyksen uhallakin) sitomaan yksinomaan panssarintorjuntaan — kaluston ja ammuksien sen mahdollistaessa varmasti usein suora-ammuntaan. Tällöin voi olla suorastaan pakko irrottaa ne aselajijoh-

don alaisuudesta ja alistaa panssarintorjuntaa varten kyseisen kaistan komentajalle. Ratkaisuperiaate näissä kriisitilanteissa ei voi olla sekä — että, vaan suoraviivaisesti joko — tahi. Kaikki kompromissi on näissä tilanteissa pahaksi.

- Iskulause ”mitä pienempi joukko sitä enemmän sille miinoja” saa todellisen merkityksensä. Sulutteiden aikaansaaminen ei voi tällöin olla enää vain pioneerien asia, vaan se on koko joukon (aselajiin ja tehtävään katsomatta) yhteinen ja taistelutoimintaan täydellisesti rinnastettavissa oleva toiminta. Toisaalta tämä ei ole suinkaan yksin viivytyksjoukkojen tehtävä — pikemminkin ne vain täydentävät muiden jo taaksepäin siirtyneiden joukkojen suorittamaa runkosulutusta.

Tämän alakysymyksen yhdistelmänä voidaan jälleen palata kuvaan 20, jolloin erittäin vaikeissa taistelu- ja maasto-olosuhteissa viivytyksjoukkojen minimiksi päädyttiin teoreettisten arviointien perusteella kuvan alareunassa esitettyyn suhteeseen. Kaikki teoreettinen ja epävarma eliminoimalla voitaneen tässä yhteydessä pitää seuraavia johtopäätöksiä, varmoina:

- a. Viivytyksjoukkojen määrä vaihtelee, mutta miniminä kaikissa tapauksissa lienee elävän voiman osalta 1/3 pääjoukoista. Jos olosuhteet ovat niin edulliset, että tästäkin voitaisiin vielä tinkiä, unohdetaan helposti viivytyksjoukkojen tehtävä ja niiden taistelun päämäärä — hidastaa tehokkaasti vihollisen etenemistä sekä voittaa aikaa ja etäisyysetumatkaa päävoimille. Viimeksi mainitut eivät voi koskaan olla vetäytymisoperaatioissa liian suuria.
- b. Viivytyksjoukkojen on oltava omista suunnissaan tai kaistoillaan itsenäisiä ja useista aselajeista kokoonpantuja taisteluosastoja, joiden kaikkinaisesta huollosta vastaa aina ylempi johtoporras.
- c. Viivytyksjoukkojen liikkuvuutta ja operaatio-kykyä on erikoistoimenpitein kohotettava. Kyseeseen tulevat tällöin mm

- niiden vapauttaminen kaikesta muusta materiaalista, paitsi taistelujoneuvoissa tavallisesti kuljetettavista materiaali-eristä (a-tarvikkeet, taisteluvälineet, pioneeri-, viesti- ja lääkintämateriaali); viivytysjoukkojen olisi siis tultava toimeen ilman taloushuoltoa, joka vaatii yleensä huomattavan osan hevosajoneuvomäärästä; pyrittäessä korvaamaan esim pataljoonan taistelujoneuvot (60 ajon — kuormien yhteispaino n 21 tn) kuorma-autoilla tarvittaisiin

Yksikkö	On		Ka-tarve
	tst-ajon	kuorma	
EK	12	4,2 tn	1
KivK	7	2,5 „	1
KvKrhK	14	4,9 „	1
KkK	13	4,5 „	1

Tarve tukipataljoonan osalta olisi vastaavasti

Yksikkö	On		Ka-tarve
	tst-ajon	kuorma	
KkK	9	3,1 tn	1
ItK	15	5,3 „	2
TkiK	4 (+tykit)	1,4 „ (+tykit)	4

- niiden nopean liikkumisen mahdollistaminen nimenomaan pääteiden ulkopuolella jolloin eräänä edullisena ratkaisuna olisi polkupyörien tilapäinen jakaminen taistelujoukoille.

- d. Raskaan kaarituliaseistuksen ja panssarintorjunnan tarve on suuri suhteessa elävän voiman määrään. Kenttätykistöemme kaluston kirjavuuden vuoksi a-tarviketäydennys saattaa muodostua kohtalokkaaksi, jos ei jo ennakolta kenttätykistöä ole ryhmitetty myös kaluston laadun mukaan eri vetäytymissuuntiin. Sulutteiden toteuttaminen on viivytysjoukkojen asia. Tämän vuoksi valmistelut on suoritettava ja materiaali varattava pitkälle syvyydessä jo ennakolta sekä toimeenpano-osastojen liikkuvuutta kaikin tavoin kohotettava.

5. Päävoimien siirroista

Päävoimien irtauduttua vihollisesta keskittyy niiden toiminta lähinnä kolmen päämäärän saavuttamiseen siten, että

- joukot on saatava keskeytyksittä ja aikaa hukkaamatta taakse tavallista pitempienkin marssitaipaleiden tai kohotettujen marssinopeuksien avulla,
- vältetään ristiin- ja vastakkaismarsseja noudattamalla tarkoin annettuja aikatauluja ja marssiteitä sekä
- ylläpidetään marssien aikana tiukkaa marssikuria ja kohotettua taisteluvalmiutta, koska aina on piilemässä omissa olosuhteissammekin tuholais- ja vihollisen sissitoiminnan vaara.

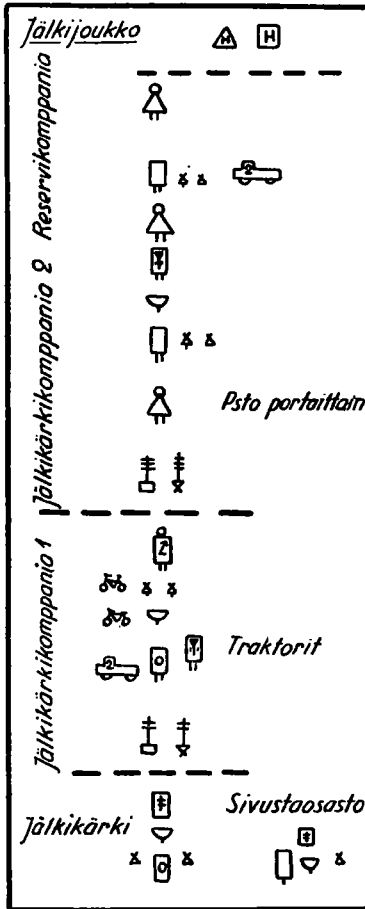
Näihin on perusteellisesti syvennyttävä ja niitä monipuolisesti harkittava, koska laiminlyönnit näissä on toiminnan alettua yleensä myöhäistä korjata.

Aikaisemmassa yhteydessä on jo korostettu päävoimien siirtojen varmistamisen tärkeyttä kaikkiin suuntiin. Nimenomaan meidän oloissamme, joissa siirtyminen taaksepäin tapahtuu useimmissa tapauksissa jalan vihollisen hyökätessä toisaalta panssari- ja maastovaunuineen, ovat liikkuvat ja tulivoimaiset jälkijoukot tekijä, joka ei vaikuta ainoastaan paikallisesti päävoimien selustan varmistajana, vaan voi vaikuttaa tarvittaessa tehokkaasti vetäytymisoperaation kokonaisuuteenkin. Kuvassa 21 on eräs esimerkki nykyaikaisesta jälkijoukosta ja sen jakautumisesta. Nämä jälkijoukot muodostavat tavallaan toisen ja erittäin hyökkäysvalmiin taisteluportaan varsinaisten viivytysjoukkojen selustassa ja ovat samalla vetäytymisoperaatiota johtavan komentajan tilapäisiä liikkuvia reservejä, joita hän voi tarpeen vaatiessa käyttää mm

- nopeisiin vastahyökkäyspistoihin viivytysjoukkojen kriisitilanteiden poistamiseksi tai lieventämiseksi,
- sivustoilla ja rintamaan syntyneissä aukoissa tulppana sekä uusien yllättäen syntyneiden hyökkäyssuuntien sulkuosastoina,
- miehittämään ajoissa selustassa mm tiesolmuja, siltoja, operatiivisesti tärkeitä maastoalueita ja -kohtia sekä ennen kaikkea maahanlaskuhyökkäyksen nopeaan lyömiseen,

— vetäytymismatkan pituudesta ja taistelujen rajuudesta riippuen myös viivytysjoukkojen kuluneimpien osien vaihtoon jne.

Jälkijoukkojen käyttö tähän tapaan lienee tulevaisuudessa suorastaan välttämätöntä.

Kuva 21

Päävoimien siirtoja sekä vetäytymisoperaatioon liittyviä moninaisia, selustassa tapahtuvia kuljetuksia uhkaa ilmasta jatkuva vaara. Täällä on lentäjä vihollinen n:o 1. Näin ollen keskeytymätön ilmasuojelun vaatimus on myös ehdoton. Koska aktiiviset ilmatorjuntamahdollisuutemme ovat edelleen varsin rajoitetut huolimatta siitä, että ilmatorjuntatykistöme pääosien toiminta-alue vetäytymisoperaatioissa onkin nimenomaan selustassa, tulee passiivisilla toimenpiteillä olemaan aivan ratkaiseva merkitys. Ilmatorjuntatykistöme ei voi lukumääränsä eikä laatunsa puolesta täyttää lähimainkaan niitä vaatimuksia, mitä toisaalta oma vilkas selustan toiminta sekä toisaalta hyökkääjän taktillisen lentoaseen käytön yleiset periaatteet takaa-ajotaistelussa sille asettavat. Ilmatorjuntatykistöme osuus vetäytymisoperaatioissa rajoittuneekin vain paikallisiin suojelehtäviin laajimmilla aukeilla, operatiivisesti tärkeissä teiden ja yleensä liikenteen solmukohdissa, silloilla jne.

Näin ollen on yleisesti päädytty aksioomaan, että siirrot on suoritettava pimeässä tai huonon näkyvyyden valli-

te ssa. Niin uhkaava kuin ilmavaara päivällä onkin, olisi vetäytymisoperaatiossa kuitenkin väärin suoraviivaisesti kieltää päiväsaikana suoritettavien siirtojen mahdollisuus. Jos näin tehdään, menetetään samalla jo ennakoarvioinneissa vetäytymisoperaatio, koska siinä yleis-tilanne ja toiminnan rytmi eivät useinkaan salli yksinomaan pimeällä tai huonossa lentosäässä suoritettavia siirtoja. Mikäli kysymystä ei näin tulkita, eivät esim Korean sodassa tapahtuneet siirrot olisi selitettävissä. Huolimatta liittoutuneiden murskaavasta ilmaylivoimasta toisen maailmansodan loppuvaiheissa huolsivat saksalaiset mm Italian sotänäyttämöllä joukkonsa sekä vetäytyivät (mm 15. A) läpi Ranskan jopa 90 km:n vuorokausinopeudella. Epäilemättä vihollisen ilmavoimat ovat vetäytymisoperaatiossa tavattomana esteenä, mutta se ei saa johtaa komentajia luopumaan kaikista siirroista päiväsaikaan. Guderian mainitsee tästä mm ” — — — tosiasiallisesti valtava, vieläpä totaalinenkaan ilmanheruus ei pysty kuitenkaan pitämään liikennettä jatkuvasti katkaistuna”.

Joka tapauksessa yleisenä periaatteena ja kaikissa johtoportaisissa tavoiteltavana on pidettävä joukkojen siirtämistä pimeässä ja huonon lentosään vallitessa sekä päiväsaikaan aina suojaaisia sivuteitä tai tietömässä maastossa. Päävoimia suojaavat jälkijoukot eivät tietenkään voi kaavamaisesti siirtyä samaa reittiä perässä eivätkä perustaa valmiuttaan vuorokauden aikaan eikä sääsuhteisiin. Niiden on oltava jatkuvassa taisteluvälmiudessa sekä seurattava portaittain ja yleensä marssikaistoittain painopiste uhanalaisimpien pääteiden suunnissa.

Ilmasta uhkaava vaara on nimenomaan vetäytymisoperaatiossa aina kaksinainen, koska siihen liittyvät myös maahanlaskukäykset. Nämä suoritettaneen säännöllisesti pienehköin osastoin (maksimisuuruus on ehkä laskuvarjopataljoona) samanaikaisesti useissa operatiivisesti vaikuttavissa suunnissa ja kohteissa, jopa syvyys-suunnassa porrastettuinaakin tarkoituksella uusimuotoisina ”Vorausabteilungeina” nopeuttaa omaa etenemistä pirstomalla ja repimällä hajalle selustaamme. Koska osastojen toiminta liittyy aina kiinteästi rintamassa vyöryviin panssarivaununmuodostelmiin, käynevät vetäytymisoperaatiossa luonteenomaisiksi useat samanaikaisesti suoritettavat ja alueellisesti portait-

taiset erillistaistelut. Tällöin tilanne muistuttaa hyvin paljon vastustajamme olosuhteita v 1941 — koukkaukset tapahtuvat nyt vain ilmasta. Näiden erittäin vaarallisten koukkausten nopeaksi eliminomiseksi onkin komentajien varattava vakinaisten reserviensä lisäksi mm aikaisemmin esitetyt jälkijoukot.

Vetäytymisoperaatiossa tapahtuvat edestakaiset ja sivuttaisetkin siirrot ovat aina mitä moninaisimmat. Näiden suorittajista mainittakoon

- itsenäiset moottoroidut kuljetusmuodostelmat,
- joukkojen mtkuljetusmuodostelmat,
- moottoroidut taistelujoukot,
- improvisoidut moottoroidut kuljetusrivistöt,
- jalan (ja polkupyörillä) marssivat taistelujoukot hevosajoneuvoineen,
- jalan harhailevat evakkolaumat jne.

Tämä lyhyt luettelo osoittaa toisen tekijän, mikä on omiaan rasittamaan ja vaikeuttamaan päävoimien siirtoja. Voitaneen jopa sanoa, että kuljetus- ja liikenneprobleemi on vetäytymisoperaation toinen, joskin omin tehokkain järjestelyin poistettavissa oleva vihollinen.

Lähtien siitä, että atomiaseet¹ lienevät jo nykyään normaaleja sodankäyntivälineitä, täytyy niitä pitää myös vetäytymisoperaation ja erityisesti sen selustan vaarallisina vihollisina. Atomiaseet eivät ole vielä kuitenkaan sopivia taktillisiin "osatöihin" eivätkä taloudellisia pienten ja vähempiarvoisten kohteiden tuhoamiseen. Niiden taktillinen ja operatiivinen käyttö riippuu siis ratkaisevasti siitä, mitä ja minkä arvoisia maaleja vetäytyjä sille tarjoaa. Vetäytymisoperaatiolle luonteenomaiset liikkuvat sekä syvälle ja laajalle alueelle levittäytyneet taistelu- ja muut joukot eivät ole suinkaan omiaan houkuttelemaan atomiaseen käyttämiseen. Joka tapauksessa voidaan atomiaseen kohteina ja edullisina käyttötilaisuuksina vetäytymisoperaatioissa pitää seuraavia:

---

¹ Käsite meillä vielä lopullisesti määrittämättä

- a. Irtautumisvaihe operaation alkaessa, jolloin joukkojen tiheys on vielä melkoinen (kokonaisryhmityksen etupainoisuus) ja liike taaksepäin vasta alkuvaiheissaan. Paitsi elävän voiman, kaluston ja materiaalin menetyksiä aiheuttaa atomiräjähdyks myös joukkojen moraalille ja taisteluhallulle arvaamattoman kolauksen, mikä ei voi olla vaikuttamatta negatiivisesti operaation myöhäisempään kulkuun.
- b. Taakse siirtyvät joukot ja selustan kuljetukset, kuitenkin vain silloin, kun on kyseessä suuren joukon yhtäaikainen siirtyminen taakse useissa ja toisiaan lähellä olevissa suunnissa. Vaarallisiksi muodostuvat ennen kaikkea maasto- ja liikennekapeikat sekä kannakset, joissa lisäksi sulloutumisherkkyys on aina suuri. Maaräjähdykset saattavat tällöin katkaista kyseisessä suunnassa kohtalokkaastikin liikkeet taaksepäin sekä tuhota suuria osia alueella olevista joukoista.
- c. Selustassa olevat kohteet yleensä, joista mainittakoon erityisesti liikennekeskukset, sotilaalliset laitokset, reservit ja tykistön tuliasemat.

6. Huollosta

Vetäytymisoperaation huollon tärkein toiminta keskittyy kahden, tavallaan vastakkaisen päämäärän saavuttamiseen,

- toisaalta materiaalin saanti taisteluja varten on operaation kaikissa vaiheissa niin paikallisesti kuin ajallisestikin (myös yllättävissäkin vastoinkäymisissä) turvattava, sekä
- toisaalta materiaalia ja varastoja ei saa jäädä hyökkääjän käsiin.

Tämän saavuttaminen edellyttää vuorostaan, että

- joukon oma tai viimeistään sitä lähinnä ylemmän johtoportaana kuljetuskapasiteetti on riittävä paitsi täydennyskuljetuksiin myös liian materiaalin evakuointiin;
- operaatioalue tyhjenetään kaikista tarpeettomista huoltolaitoksista ja takana saatetaan pitkän suoritusajan edellyttämät val-

mistelut ajoissa alkuun; tästä johtuukin yleinen vaatimus varata huoltojoukkoja, erityisesti varasto- ja kuljetusmuodostelmia, ajoissa taakse;

- huoltotiet suunnataan ja liikenne organisoidaan siten, että täydennyskuljetukset ovat mahdollisia, tai
- varastot sijoitetaan niille alueille, missä kulutus tulee tapahtumaan;
- varastoja ja huoltolaitoksia vaihdetaan joukkojen kesken.

Huoltosuunnitelman runko rakentuu näin ollen ensi sijassa elävän voiman ja tulen käyttöperiaatteisiin. Voidakseen pysyä näiden tasalla ja toimia tehokkaasti sekä tarkoituksenmukaisesti on huollon johdon (huoltopäälliköiden) ylläpidettävä tiivistä yhteistoimintaa, mikä tärkeysjärjestyksessä on yleensä seuraava:

- operatiivinen johto (yleistilanne, kuljetukset, joukkojen siirrot, liikenteen järjestely jne);
- pioneeritoiminta (tietiedustelu, sillat, sulutteen ja niiden valmiusaste selustassa, linnoittaminen jne);
- ilmatorjunta (suojaukset liikennekapeikoissa, huoltokeskuksissa jne);
- viestitoiminta (kuljetusten johtamista varten olevat ja tarvittavat viestiyhteydet).

Tämä yhteistoiminta ei saa kuitenkaan muodostua yksipuoliseksi. Erityisesti operatiivisen johdon on säilytettävä keskeytymätön tuntuuma huoltoon, koska vetäytymisoperaatio jos mikään on ratkaisevastikin huoltokysymys — jopa siinä määrin, että huollon valmius ja suoritukset (selusta-alueen tyhjentämismahdollisuudet) saattavat määrätä viivytysojoukkojen taistelujen kestoajan ja -paikankin. Aikavoitto ja etäisyyssetumatka kytkeytyvät täten välittömästi myös huoltotoimintaan.

Analysoitaessa suoritettujen vetäytymisoperaatioiden huoltotoimintaa voitaneen (liikenneteknilliset seikat syrjäyttäen) päätyä seuraaviin luonteenomaisiin vaikeuksiin, joiden poistamiseksi eivät toimi ainoastaan huoltopäälliköt, vaan heidän rinnallaan aina myös operatiivinen johto:

- a. Aikalaskelmat ovat vetäytymisoperaatioissa aina epävarmat. Tämän vuoksi kaikissa laskelmissa olisi lähdettävä pahimmasta ja itselle epäedullisimmasta tapauksesta.
- b. Kuljetusten johtamiskysymys on vaikea. Keskitetty ja täysivaltainen johto tiettyjen alueiden ja kuljetuskokonaisuuksien puitteissa lienee edullisin. Vastuu olisi siis alueittain jaettava ja näissä rajoitetuissa tehtävissä käytettävä apuna esim. erillisiä kuljetustoimistoja. Päävastuu jää tietenkin komentajan ohella huoltopäällikölle. Liikenne on vastaavasti järjestettävä siten, että se sallii kuljetuskapasiteetin joustavan ja nopean suunnittamisen kulloinkin tärkeimpiin kuljetustehtäviin.
- c. Materiaalin menetykset ovat aina hyvin todennäköiset. Tämän vuoksi on varottava varastoimasta tarvikkeita liiallisesti taistelualueille sekä vältettävä yleensä liiallista varastoinnin etupainoisuutta. Liikkuvia varastoja tarvitaan runsaasti, mutta toisaalta taas paikallisistakaan varastoista ei voida luopua; viimeksi mainitut on vain sijoitettava taktillisten vaatimusten mukaisesti, usein pitkälle syvyyteen jo ennakoita porrastettuna. Evakuoitavan materiaalin kiireysjärjestys on operatiivisen johdon käskettävä. Yleiset mahdollisuutemme huomioon ottaen tämä voisi olla:
- henkilöstö (haavoittuneet),
  - taisteluvälineet ja a-tarvikkeet,
  - poltto- ja voiteluaineet,
  - elintarvikkeet ja
  - muu materiaali.
- d. Porrastuksen luominen operaatioalueen takarajalla jää yleensä vaille kiinteämpää määrittelyä, koska joukkojemme vähyyden vuoksi ei ennakoita voida useinkaan tietää joukkojen tulevaa sijaintia, tykistön kaliipereja, varastopaikkoja jne. Tämän vuoksi porrastus onkin aloitettava yleensä siitä, mikä on tai voi olla varma; ts varastot sijoitetaan tärkeimpien teiden suuntiin tasalle, minne arvioidaan täydennyspaikkojen tulevan. Se materiaali taas, jonka käyttö riippuu joukkojen tulevasta suuntautumisesta, pidettäkään taemmissa varastoissa.

V VETÄYTYMISOPERAATION JOHTAMISESTA

Vetäytymisoperaatio vaatii paitsi joukoilta myös ja ennen kaikkea johtajilta lujuuutta, määrätietoisuutta ja voimakasta luonnetta, koska taistelujen positiivisetkin osaratkaisut tuntuvat kokonaisuuden taustaa vasten useimmiten negatiivisilta. Lisäksi komentajilta vaaditaan kykyä tehdä nopeita päätöksiä, jotka eivät aina riipu niinkään paikallisesta tilanteesta kuin näköpiirin ulkopuolella olevista tekijöistä, mitkä on aavistettava etukäteen.

Sotahistoria ja myös viime sotiemme loppuvaiheet osoittavat selvästi, että voimakastahtoiset ja joukkojensa täydellisen luottamuksen omaavat komentajat kykenevät parhaiten aloittamaan sekä menestyksellisesti myös lopettamaan vetäytymisoperaation.

Aikaisemmissa yhteyksissä on jo selvitetty piirteitä, jotka vetäytymisoperaation johtamisessa ovat ratkaisevia. Tämän lisäksi on syytä korostaa luettelomaisesti vielä seuraavia, varsin keskeisiä johtamiseen liittyviä kysymyksiä.

- a. Omien liikkeiden nopeus ja joukkojen koossapysyminen ovat vetäytymisoperaatioissa ratkaisevia. Näin ollen komentajien on oltava mahdollisimman lähellä joukkojaan ja kiinteässä yhteydessä niihin. Tämä vaatii oloissamme melkein pä komentajien jatkuvaa "liikekannalla" olemista, jotta vetäytymisen pelkkä johtoteknillinen hallitseminen saavuttaisi sen valmiuden, mitä kaikkinaiset ja arvaamattomatkin yllätykset vaativat. Ei voida nähdäkseni liikaa korostaa komentajien ja yleensä operatiivisen johdon liikkuvuuden merkitystä eikä komentajien henkilökohtaista paikallaoloa erityisesti kriisikohdissa. Ainoastaan täten ilmoitukset ja tiedustelujen tulokset saapuvat komentajalle mahdollisimman lyhyessä ajassa, ja komentaja (usein jo omankin henkilökohtaisen tilannekuvansa perusteella) kykenee tekemään nopeasti päätöksensä sekä panemaan ne sillä nopeudella ja voimalla toimeen, mitä nimenomaan vetäytyminen vaatii. Jos komentaja ei tätä periaatetta noudata, on olemassa vaara, että käskyt menevät "ilmaan" — ts vastustaja on hyökännyt niiden ohi!

b. Omat voimat on teiden suunnissa pyrittävä keskittämään niin ajallisesti kuin paikallisestikin. Samanaikaisesti on kuitenkin

— selustaa ja sivustoja tarkattava laajalla alueella sekä

— teiden ulkopuolella pyrittävä hajottamaan vihollisen voimat pienin isku- ja tulivoimaisin osastoin pitkin vetäytymisrintamaa.

c. Käskeyjä ei voida antaa pitkällä tähtäimellä, vaan on turvaututtava toimintaohjeisiin, joiden suhteen vuorostaan saattaa aina tulla muutoksia. Alijohtajien käsiä ei pitäisi yleensä liian yksityiskohtaisilla käskyillä kahlehtia, vaan heidän olisi paikallisina ja tilanteesta paremmin perillä olevina johtajina saatava laaja toimintavapaus kokonaisidean puitteissa. Viimeksi mainittu taas vaatii jatkuvaa informointia. Joka tapauksessa tehtäviä joukoille annettaessa on aina muistettava — miten kauan täytyy ja miten kauan voi!

d. Suurten yhtenäisten reservien muodostamista on vältettävä, koska on osoittautunut, etteivät ne ennästä yleensä ajoissa ratkaisualueelle. Aina on olemassa suuri vaara ja usein pakkokin suunnata operatiiviset reservit taisteluun taktillisesti epäedullisissa asemissa ja olosuhteissa pyritäessä voittamaan aikaa päävoimien siirtymistä varten. Operatiivinen autoreservi on aina välttämätön (pataljoonan taisteluosien kuljetustarve esim 25 ka).

e. Omien aikeiden salaaminen on mitä tärkeintä, jotta voitaisiin varata ja saavuttaa operaation jatkuessa itselle yllätys. Viekkaukset ja kaikenlaiset hämäämismenetelmät ovat tällöin ensiarvoisia.

f. Vihollisen huolto- ja täydennysyhteydet ovat erittäin herkäät ja haavoittuvat, siksi vihollisen selustayhteydet on saatava sekasortoon ja poikkikin ajoittain. Tässä tarkoituksessa on kehitettävä laaja sissitoiminta. Voittaneen yhtyä Walter Lippmanin lausuntoon: "Sissitoiminta saattaa merkitä moottoroidulle viholliselle sitä, mitä jiu-jitsu puhdas-tyyliselle nyrkkeilijälle!"

Tässä yhteydessä siteerattakoon erästä lausuntoa tunnetun saksalaisen vetäytymisspesialistin, sotamarsalkka Model'in johtamistyylistä, koska se sellaisenaan sopii täysin myös olosuhteisiimme: "Feldmarschall Models Führungsmittel waren Beweglichkeit und die Beherrschung der Zahl. Nach einem ausgeklügelten System besuchte er täglich unter Benutzung sämtlicher Verkehrsmittel mindestens sechs Dienststellen — — —. Seine Fragen waren kurz und prägnant und sein Zorn gross, wenn die Antwort Unwissenheit des Befragten zeigte. Durch seine körperliche und geistige ständige Allgegenwärtigkeit, vor allem an Krisenpunkten, flösste er allen Untergebenen einen Respekt ein, der oft grösser war, als der Eindruck der feindlichen Übermacht.

Wieder im Hauptquartier, stand im Mittelpunkt der Methode seines generalstabsmässigen Denkens, Planens und Führens die Zahl, welche Zeit, Kilometer, Menschen, Waffen, Fahrzeuge usw. darstellte. Diese Zahlen wurden ihm als sichtbare, bildhafte Faktoren zu Unterlagen seiner Beurteilungen und Pläne. So wurde er der grosse Abwehrführer."¹

Omista sodistamme voimme löytää johtamistyyliiltään täysin vastavia komentajia, joiden yhtymät myös kesän 1944 kriisitilanteissa menestyivät säännöllisesti erinomaisesti.

Loppupäätelmiä

Tämä tutkimus ei voi tietenkään olla täydellinen, mutta eräitä johtavia periaatteita ja yleisiä suuntaviivoja se on varmasti antanut, joiden pohjalla kysymystä voidaan edelleen puntaroida ja tehokkaampia menetelmiä kehittää. Epäilemättä vetäytymisoperaatio on

— vaikeimpia ja monimutkaisimpia sekä tapahtumarikkaampia operaatioita niin johtajien kuin joukkojenkin kannalta, joten se vaatii aina korkeatasoista koulutusta ja ensiluokkaista kuria; se johtaa helposti yhtämittaiseen vaikeuksien sarjaan — todelliseen nykyaikaiseen anabasikseen;

¹ Herman Teske: Die silbernen Spiegel, ss 217—218

— erittäin dynaaminen ja liikkuva sotatoimi, joka on meidänkin oloissamme panssarivaunujen, telavetoisen tykistön ja lentojoukkojen temmelyskenttää. — Valitettavasti meiltä nämä liikkuvan sodankäynnin tärkeimmät elementit vielä toistaiseksi puuttuvat. Näin ollen vetäytymisoperaatiomme tulevat olemaan edelleenkin vähemmän notkeita, aktiivisia ja voimakkaita. Mainittujen elementtien olemassaolo vetäytyjän tukena ei kuitenkaan voi olennaisesti muuttaa vetäytymisoperaation piirteitä muuten, paitsi että niiden ansiosta operaation suoritus huomattavassa määrin helpottuu.

Joka tapauksessa voimakas defensiivis-offensiivinen henki sekä portaittaisen syvyyden ja voimain taloudellisen käytön ideat muodostavat nopeiden taaksesiirtymisten ohella vetäytymisen koko doktriiniin.

Suomalainen sotilaallinen ajattelu korostaa alituisen lukumääräisen ja materiaalisen alivoimaisuutemme tasoittamista yleensä laadullisilla ja olosuhteitamme tarkoituksenmukaisesti hyväkseen käyttävillä tekijöillä. Mutta tulevaisuudessa hyökkääjä kaiken todennäköisyyden mukaan on jo ennakolta myös tutustunut perusteellisesti mainittuihin tekijöihin, jolloin vaatimukset nimenomaan vetäytymisoperaatiossa omalta kannaltamme katsoen kohoavat huippuunsa. Vetäytymisoperaatio jos mikään vaatii kaikenasteisilta johtajilta "vaikeiden olosuhteiden hallintaa". Tämä on jatkuvasti ajankohtainen vetäytymisen alkuhetkestä (usein jo sitä ennenkin) sen loppuun saakka.